

ELUCIDARIUS
DIALOGICVS
OMNIBVS SACRÆ
THEOLOGIÆ
STVDIOSIS, PERV-
tilis & necessarius, infini-
tarum & quidem antiquarum
quæstionum nodos accu-
ratè explicans.

Hæc postrema editione sumptibus & in-
dustria Generosi Domini
IOANNIS WOLSKI,
Superintendentis Generalis Theloneo-
rum Regni & quarti grossi, ex ultimo
incogniti Authoris exemplari, il-
lustratus & auctus.

POSNANIÆ,
In Officina Ioannis Wolrabi. 1625.

In stemma Illustris ac Reuerendi Domini
D. IOANNIS TRACH
Gninski Episcopi Ennensis, Suffraganei
& Archidiaconi Polnaniensis.

Quis te magne Draco, nitido diademate
adornat;

Amphitryoniadis fortior arte foret!

Victor né an victus? fors trina per arua tri-
umphas?

Victus. Me Gninski sacra tiara ferit.

Toxica stillabas per amœna vireta piorum,
Pœna, apagè, en tibi sunt, styx, diadema
ferox.

ILLVSTRI AC REVERENDIS
SIMO DOMINO,

D. IOANNI
TRACH GNINSKI,

Dei & Apostol Sedis Gratia

EPISCOPO ENNENSI,
SVFFRAGANEO & ARCHIDIACONO
Polsnaniensi, Domino ac
Patrono dignissimo.

IOANNES WOLSKI SVPER-
intendens Generalis Theloneorum
Regni & quarti grossi, salutem ab
eo qui est vera salus.

IV latencem hanc
libellum infra dome
sticos parietes, IL-
LVSTRIS ac RE-
VERENDISIME

Domine, cum aliquociens nocturna di-

urnaꝯ peruolutaſſem manu, & in eo profundas Theologiae veritates ore humano pene dixerim inexpli- cables, comperiſſem, protinus mecum cogitare cœpi, quam ratione opus tam vtile in lucem emitterem, quo & mihi & aliis Sacrarum literarum cultoribus quandoq; poſſem prodeſſe. Mouebat animum meum author Anonymus, qui neſcio qua ſorte, quo- ue in uentore ſuppreſſo nomine, tot ſu- blimia enarrauit & docuit. Moue- bat animum excellentia materiae de qua agitur, continet enim in compẽ- diu, totius fidei orthodoxæ deſenſio- nem, myſteriorum determinationes, Patrum teſtimoniis roboratas, ſa- crorum Canonum legibus firmatas, ſummorum Theologorum & quan- doq; legiſtarum ſententiis munitas. Quid miles? In libello hoc agnus bumilis ſicco pertransit pede, & ſu- perbus

perbus elephas demergitur. Mouebat insuper animum, vebemens illud desiderium signo aliquo testandi meam erga Te obseruantiam & pietatem, conceptum iam inde, a quo tempore clarissimo Episcopatu Posnaniensi suffragari non desinus, quo in bono re ita prudenter actiones singulas moderari, vt te omnes mirifice colant, venerentur, obseruent. Vnde mecum tacitus cogitavi: Pius labor, sed periculosa praesumptio. Prodeastamen opus in lucem, vt pote vniuersis diuinarum rerum affectantibus speculationem summopere necessarium ac vtile. Certe videreris mihi domo non egredi, sed intra musaeolū delitescere, si tanto priuareris Patrono. Il liber audacius, peruola in acrium Pontificis, qui summa natus humanitate, neminem vnquam ne offensus quidem repulit, jca omnes

potius adserapit & vocat. Audacius
 dico, nemo enim conseret manus ad-
 uersum te, ubi gestans tale Patro-
 num improborū pericula euinces, por-
 cumq̄ tenebis. Volumen meum, lacis
 superciliis, & serena fronte, Illustri
 ac Reuerendissimus Episcopus Ennen-
 sis te suscipiet, quandoquidē recta mē-
 te, aequoq̄ animo ad finē eius accur-
 ris. Nam cur non aequo animo? Ego
 ipse oculator testis esse possum, Illu-
 stris ac Reuerendissime Domine,
 quantum me ad sperandum de tua be-
 neuolentia à multis ferè annis semper
 exerceis. Non enim aliter videris in
 me affectus, atque in vnicum filium
 pater, cui non modo omnem substan-
 tiam impartiri solet, verumetiam
 eò conatus suos dirigit, ut se illi me-
 morem gratumq̄ prober. Nec solum
 ante hac tua munificentia me deuin-
 xisti, sed quod mirandum, in dies

magis

magis magisq̄ obstringere non cessas.
Loquantur alii omnia de te, porro
meum silentium mihi pulchrum, tibi
iucundum fore, nemo est qui ear infre-
cias. Unde non abs re futurum du-
xi, opusculum hoc, quod ad commu-
ne omnium emolumentum elucubra-
ui, nomini tuo faustissimis dicare au-
spiciis, maiorum nostrorum vestigiis
inherens, qui frugum primitias diis
offerre consueuerant. Nec mihi ob-
eum labore Illustris ac Reuerendiss.
Domine referri gratiam quæro, sed
abunde relatam putabo, si placuerit
ex me Tibi non dicam res ipsa, sed a-
nimus. Vale Præsul dignissime, Vr-
bis nostræ Pater & splendor, meq̄ am-
plitudini Tuæ affectissimū in dilectio-
nis tuæ gratia conseruare non dedi-
gneris. Posnania 2. Ianuarij, An-
no 1625.

ELV.

ELVCIDARII
THEOLOGICÆ, IN-
terrogatio Discipuli ad
Magistrum.

LIBER PRIMVS.

Gloriosissime Magister
rogo, vt ad honorem
Dei, & ad vtilitatem
Ecclesiæ ad inquisita mihi ne
pigriteris respondere. *Magister.*
Equidem faciam quantum vi-
res ipsæ dabunt, nec labor iste
grauabit. *Discipulus.* Dicitur
quod nemo sciat. Quid est De-
us, & valde absurda videtur
adorare quod nesciamus. Ab
ipso quoque exordium sumam-
us, & in primis dic mihi
Quid sit Deus? *Magister.* Quā-

Vergili-
us.

i. Aenci.

Deus qd.

A

tum

tum homini licet scire. Deus est substantia spiritualis, perpetua, tam inæstimabilis pulchritudinis, & tam ineffabilis suauitatis, vt Angeli qui solem septuplo sua vincunt pulchritudine iugiter in eum desiderant insatiabiliter prospicere. *Discipulus.* Quomodo intelligitur Trinitas vnus Deus, *Magister.* Aspice Solem, in quo sunt tria ignea, substantia, splendor, & calor, quæ intantum inseparabilia sunt, vt si velis splendorem segregare, prius mundum sole, & si iterum calorem temptas seiungere sole careas. In ignea igitur substantia intellige patrem, in splendore filium, in calore accipe Spiritum sanctum. *Discipulus.* Quare vocatur Pater? *Magister.* Quia fons
& ori-

i. Petr. i.

Augusti.
Cogni-
tio.
Trinitas.
Ansel.

& origo, à quo omnia procedunt. Cuius sapientia filius appellatur. *Discipulus*. Quare filius. *Magister*. Quia ut splendor à sole, ita à Patre generatur. Amborum autem amor Spiritus sanctus nuncupatur. *Discipulus*. Quare Spiritus sanctus? *Magister*. Quia ab utroq; æternaliter procedens quasi ab eis spiratur illa itaq; vis diuinitatis, quæ omnia creanda parit Pater vocatur. Illa quæ omnia continet ne in nihilum dissoluantur, Filius appellatur. Quæ vero in spirando omnia viuificat & ornat, Spiritus sanctus nuncupatur. Ex Patre omnia, per Filium omnia, in Spiritu S. omnia. Pater memoria, Filius intelligētia, Spiritus S. volūta intelligitur. *Discipulus* Cum o-

Roma. II

mni potentia vel summa clemē-
 tia de Patre procedat, quare nō
 mater vocatur? *Magister.* Quia
 generatio principaliter à Patre
 procedit. *Discipulus.* Cum ve-
 ritas vel sapientia de Filio di-
 catur, cur non filia appellatur?
Magister. Ideo, quia Filius simi-
 lior est Patri quam filia. *Discip.*
 Cur Spiritus sanctus amborum
 filius non dicitur? vt vnus es-
 set Pater, & alter esset mater.
Magister. Quia simul & æqua-
 liter ab vtroque procedit, &
 ipse est vinculum totius Diui-
 nitatis. *Discipulus.* Vbi habitat
 Deus? *Magister.* Quamuis v-
 bique potentialiter, in intelle-
 ctuali cœlo substantialiter. *Di-
 scipulus.* Quid hoc est? *Magister.*
 Tres cœli dicuntur, vnum cor-
 porale quod à nobis videtur,
 aliud

Augusti.

Habita-
tio Dei.Cœlum
triplex.
Ansel.

aliud spirituale, quod spiritualis
 substantiæ sancti Angeli inha-
 bitare creduntur, tertium intel-
 lectuale, in quo Trinitas san-
 cta à beatis facie ad faciem cō-
 templatur. *Discipulus.* Quomo-
 do Deus dicitur in omni loco
 totus esse & simul & semper,
 & in vno loco simul esse? *Ma-
 gister.* In omni loco totus esse
 ideo dicitur, quia in nullo loco
 impotentior est quam in alio.
 Ut enim in cœlo, sic potense est,
 in inferno simul esse dicitur,
 quia eodem momento quo in
 oriente, eodem cuncta disponit
 in occidente. Semper autem in
 omni loco esse prædicatur, quia
 in omni tempore cuncta mode-
 ratur. Deus autem incorpore-
 us est & ideo inlocalis, & id-
 circo in nullo continetur, cum

Boetius.

Deus in-
 corpore-
 us, Actu-
 um 17.

A 3

ipse

Scit Deus.
August.

Deus loquitur.

ipſe contineat omnia loca, in quibus viuimus, mouemur, & ſumus. *Discipulus.* Scit Deus omnia. *Magiſter.* Intentum omnia, vt præterita, præſentia & futura, quali poſita coram proſpiciat. Et antequam mundū crearet omniū omnino & Angelorum & hominum nomina, mores & voluntates, dicta, facta, cogitationes, ac ſi præſentia præſciuit. Vnde Græce Theos, id eſt omnia videns, dicitur. *Discipulus.* Qualiter loquitur Deus Angelis & hominibus. *Magiſter.* Angelis intima inſpiratione, hominibus verò per Angelos. *Discipulus.* Cum Deus ſine initio fuerit, nunquid credendum eſt, quo ante creatum mundum, quaſi ſolitariam vitā duxerit? *Ma*

giſter.

Magister. Scriptum est, quod factū
 est in ipso vita erat, in quo pa-
 tet omnem creaturā fuisse sem-
 per inuisibilem in Dei præde-
 stinatione, quæ postea visibi-
 lis, ipsi creaturæ apparuit in
 creatione. Ut artifex qui vult
 domum construere, prius tra-
 ctat quomodo velit quæq; di-
 sponere, & machina quæ post
 surgit in ædificio, prius stabat
 ingenio, Vnde dicitur, Deus
 non esse antiquior sua creatura
 tempore sed dignitate, *Discipu-
 lus.* Quæ fuit causa vt create-
 tur mundus. *Magister.* Bonitas
 Dei fuit, vt essent, quibus gra-
 tiam suam impertiret. *Discipulus*
 Qualiter factus mundus? *Ma-
 gister.* Ipse dixit & facta sunt
 omnia. *Discipulus.* Dixit sono-
 verborum. *Magister.* Dei dice-

Ioan. 1.

Augusti.

Mundi
creatio.

Pfal. 32.

Pfal. 103.

Isidorus.

Eccl. 18.

Augusti.

Creatio.

Creator.

fecit verbo, id est in verbo omnia creare. Vnde dicitur. Omnia in sapientia fecisti. *Discipulus*. Fuit mora in creando. *Magister*. In ictu oculi, id est, quam cito possis oculum aperire. Vel potius quam cito acies apertis oculis possit & sentire lucem. *Discipulus*. Creauit per partes? *Magister*. Omnia simul & semel fecit, vt dicitur. *Qui manet in æternum creauit omnia simul*. Distinxit autem omnia per partes sex diebus, Tribus diebus elementa, & tribus ea, quæ infra elementa. Prima itaque die fecit diem æternitatis, scilicet spiritualem lucem, & omnem spiritualem creaturam. Secunda die, cœlū, quod spiritualem creaturam à corporali secernit. Tertia, Ma-
 re &

re & terram. Aliis tribus diebus. Prima die fecit diem temporalitatis, scilicet Solem & Lunam, & stellas, in supremo elemento, quod est ignis. Secunda die in medio elemento, quod est aqua, pisces, volucres. Piscesq; in crassiori parte aquæ reliquit. Volucres vero in tenuiorem partem qui est aër sustulit aquæ. Tertia die bestias & hominem de ultimo elemento, id est, de terra condidit. *Discipulus.* Sentiunt elementa Deum? *Magister.* Nihil unquam Deus fecit quod insensibile sit. Quod enim quædam inanimata sunt nobis quidem insensibilia & mortua, Deo autem omnia viuunt, & omnia creatore sentiant. Cœlū quippe sentit eum, quia eius iussu

Hieron.

Augusti.

Omnia
sentiunt
Deum.

Psal. 135.

A 5

inces-

incessabili reuolutione semper
circuit. Vnde dicitur. Quia
cœlos in intellectu fecit. Sol &
Luna cum sentiunt & stellæ,
quia loca sui cursus inenarabi-
liter seruando repetunt. Terra
cum sentit, quia semper certo
tempore germina & fructus
producit. Flumina cum senti-
unt, quia ad ortum vnde flu-
unt semper redeunt. Mare &
uentum sentiunt, quia & ei
imperanti mox descendendo
obediunt. Mortui cum senti-
unt, quia & ad eius imperium
resurgunt. Infernus cum sentit,
quia quos deuorat, eo iubente
reddit. Omnia bruta animalia
Deum intelligunt, quia legem
sibi insitam ab eo custodiunt.
Hæc omnia per misteria An-
gelorum fiunt. *Discipulus. Quid*
est

Chrisost.

Gene. 2.

est quod dicitur. *Vespere & mane dies quartus & c. Magister.* *Vespere & finis iam consumati, immò, ordinati temporis & operis, mane autem incipientis vel potius ordinandi operis. Discipulus.* *Omnia aperitius edissere. Magister.* Primo igitur Deus præpotēs Rex cōstituit sibi præclarum palaciū, quod dicitur regnū cœlorum, deinde carcerem, id est hunc mundum, in quo exitialem lacum, id est infernum, ad quod pallacium prædestinauit certū quendam numerum electorum militum, quem nec liceret excedi & quem necesse compleri esset. Porro hunc numerum voluit constare ex Angelis & hominibus. Ipsum autem numerum determinauit in decem nouem

Augusti.

De cœli palatio.

Dionisi.

nouem quidem ordinibus Angelorum, & decimo hominum.

Discipulus. Quare nouem Angelorum? *Magister.* Propter

Trinitatem, in nouenario enim numero ternarius fit tertio re-

petitus. *Discipulus.* Quare vno hominum? *Magister.* Pro-

Anselm. pter vnitatem, vt vnitas in Trinitate ab Angelis & hominibus laudaretur, coleretur, ad-

raretur. *Discipulus.* Cur numerum electorum voluit tantum

constare ex Angelis? *Magister.*

Gene. 2. Duas principales creaturas fecit Deus, vnam spiritualementer

corporalem. Voluit ergo ab vtroque laudari de spiri-

tuali ab Angelis, de corporali ab hominibus. *Discipulus.* Quā-

do facti sunt Angeli? *Magister.* Cum dictum est. Fiat lux, Et

facta

facta est lux. *Discipulus.* Dixit
 hæc verba Deus? *Magister.* No.
 sed per hæc verba nobis illorū Psal. 10.
Christost.
 sublimis natura insinuatur dū
 lux vocantur. *Discipulus.* Quæ
 est natura Angelica? *Magister.*
 Spiritualis ignis vt dicitur. Qui
 facit Angelos de flamma ignis.
Discipulus. Habent nomina An
 geli? *Magister.* Tanta scientia
 est in Angelis, vt non indige
 ant nominibus. *Discipulus.* Mi
 chaël, Gabriël, Raphaël, nor
 sunt nomina? *Magister.* Magis
 sunt agnomina ab accidenti ab
 hominibus eis imposita, cum
 ea in cœlis non habeant pro
 pria. Vnde & primus Angelus De dyab
 ab accidenti Sathaël, id est Deo
 contrarius nomen accepit. *Di
 scipulus.* In quo Deo contrarius
 fuit. *Magister.* Cum se videret

omnes

omnes Angelorū ordines gloria & decore excellere, spretis omnibus voluit Deo æqualis fieri, imò maior existere. *Discipulus.* Quomodo vel æqualis maior? *Magister.* Meliorem statum quam ei dedisset vel voluit Deo invito abripere, & alij per Tyrannidem impetrare. *Discipulus.* Qui tunc? *Magister.* De pallatio propulsus est, & in carcerem detrusus, & sicut prius pulcherrim⁹, ita post factus est nigerrimus, qui prius omni honore splēdidissimus, postea tenebrosissimus, qui prius omni honore laudabilis, post omni honore execrabilis. *Discipulus.* Præsciuit casum suum? *Magister.* Minime. *Discipulus.* Quā diu mansit in cœlo. *Magister.* Non plenam horam, in verita-

Augusti.
Ioan. 6.

te enim

te enim non stetit, qui mox vt
creatus est cecidit. *Discipulus.*

Quare nō diutius ibi fuit? *Ma-*

gister. Ne aliquid de interna
dulcedine gustaret, & id natu-

ræ suæ tanta maiestate v surpa-

ret. *Discipulus.* Num aliquando
cum Angelis beatam vitam du-

xit, & id fastidiens abiecit?

Magister. Non, sed factus con-

tinuo superbia tumuit, & à lu-

ce veritatis se auertit, vnde be-

atæ Angelicæ vitæ dulcedinē
non gustauit, quam non acce-

ptam fastidiuit, volendo acci-

pere deseruit, & amisit, ne ali-

quid de interna dulcedine v sur-

Anselm.

ualuis-

ualuisse, ipsi alius præferentur
 in potentia. *Discipulus.* Quid
 eis euenit? *Magister.* Cum eo
 principes illorum proiecti sunt
 in exitialem lacum. Alij autē
 in hunc tenebrosam aërem, in
 quo tantum, ut in inferno ar-
 dentes, sumunt supplicium.
Discipulus. Quare non omnes in
 infernum? *Magister.* Ut electi
 per eos probentur, & magis co-
 ronentur. Reprobi autem per
 eos seducantur, & in extremo
 examine eius æterno incendio
 tradantur. *Discipulus.* Quare nō
 sunt reuersi? *Magister.* Non po-
 terunt. *Discipulus.* Quare? *Ma-
 gister.* Quia sicut nullo instigan-
 te ceciderunt, ita nullo adiuuā-
 te resurgere debuerunt, quod
 eis erat impossibile, & aliud e-
 is oberat, quia sponte sua mala

Spiritum
 irreuer.

elegc-

elegerunt, iuste oblata est eis voluntas totius boni, & ideo non volunt, & quia nolunt, nunquam redire poterunt. *Discipulus.* Cur non redemit eos Christus sicut & homines? *Magister.* Angeli sunt omnes creati pariter, non ab vno Angelo, sicut homines ab vno homine nati. Ideo si Christus ab vno Angelo angelicam naturam sumeret illum solum redimeret, alij extra redemptionem remanerent. Nec solum illum redimeret quum mori non posset. Deus enim noluit pro satisfactione nisi mortem Angeli autem immortales, ideo irrecuprabiles permanserunt. *Discipulus.* Quare non creauit eos Deus tales ne peccare possent? *Magister.* Propter iustitiam vt ali-

Irrecup
tabilitas
eorum.

Arbitriū
Angelo-
rum.

B

quod

quod meritum esset, quo iuste remunerari debuissent. Si enim creati fuissent, vt non peccare possent, quasi ligati essent, & inde meritum non haberent, quod quasi ligati fecissent. Dedit ergo eis liberum arbitrium, vt sua sponte & vellent & possent eligere bonum, & si hoc voluntariè elegissent, iuste in remuneratione acciperent, ne vnquam peccare possent. *Discipulus.* Cū eos Deus tales præsciuit futuros, quare creauit eos? *Magister.* Propter ornatum sui operis, Vt enim pictor nigrum colorem substernit, vt albus vel rubeus clarior sit, sic collatione malorum, iusti clariores fiunt. *Discipulus.* Cur nō creauit alios Angelos pro eis? *Magister.* Alij Angeli non debuerunt

Gregori:

Anselm.

buerunt pro eis restitui, nisi tales essent, quales illi fuissent si permansissent nō visa vlla pœna peccati quod erat impossibile. Nam & illi peccauerunt.

Discipulus. Sciunt dæmones omnia? *Magister.* Ex angelica natura plurima in eis est scientia,

Scientia
dæmo-
num.

non tantum sciunt omnia, & quanto illorum natura omnium subtilior, tanto in omnibus peritiores sunt quam vllus hominum. Futura nesciunt, nisi quantum ex transactis colligunt, & quantum eos Deus sinit scire. Porro cogitationes & voluntates nemo scit nisi solus Deus, & cui ipse voluerit reuelare.

Discipulus. Sæpe cogitatio mala pro perfecto opere reputatur, num hoc ab illis ignoratur? *Magister.* Imaginationes, fanta-

sma, tum á se, immiffas, ab a-
 nimabus concipi, & in cogita-
 tionibus formari conſpiciunt,
 quia alias quæ lux ſunt, mox
 quædam tenebra obtegunt, ſpe-
 cies autem virtutum à Deo im-
 miſſas & in mente conceptas
 non vident, quia ut noſter a-
 ſpectus Iubar ſolis, ita ipſi ful-
 gorem iuſtitiæ ferre non præ-
 valent. Iuſtos enim nequaquã
 tentarent, ſi ſe ab eis ſuperari
 ſcirent. *Discipulus.* Poſſunt om-
 nia quæ volunt? *Magiſter.* Bo-
 num quidem nec volunt nec
 poſſunt. Ad malum verò val-
 de efficaces ſunt, Nec tamen
 quantum volunt, ſed tantum
 quantum à Deo permittuntur.
Diſc. Quid dicis de bonis An-
 gelis? *Magiſter.* Poſt lapſum il-
 lorum ita confirmati ſunt, ut

Quid po-
 ſſunt de-
 mones.

num-

nunquam nec cadere, nec peccare possunt. *Discipulus.* Quid est? nō possunt. *Magister.* Nunquam velint. *Discipulus.* Cur nō illi etiam similiter confirmati sunt? *Magister.* Non tam diu expectauerunt. *Discipulus.* Nūc casus illorum fuit causa confirmationis istorū? *Magister.* Nequaquam. sed meritum ipsorū. Cum enim viderent illos malū superbiendo eligere, indignati sunt, & summo bono fortiter inheserunt. Vnde continuo in remuneratione confirmationē acceperunt & qui prius de sua beatitudine erant incerti, tunc facti sunt certi: *Discipulus.* Qualem formam habent Angeli? *Magister.* Quodammodo Dei. Vbi in imago caræ imprimitur signaculo, sic expressa est

De bonis Angelis.

de forma Angeli sum.

in eis similitudo Dei. *Discipulus.* Quæ similitudo? *Magister.* In eo quod sunt lux, quia sunt incorporei & omni pulchritudine decorati. *Discipulus.* Sciunt omnia, vel possunt omnia? *Magister.* Nihil est in rerum natura quod eos lateat. Cū in Deo omnia conspiciant, sanè omnia quæ facere volunt sine difficultate poterunt. *Discipulus.* Nōne casus malorum minuit numerum electorū? *Magister.* Sed ut impleretur numerus bonorū, homo decimus creatus est. *Discipulus.* Vnde? *Magister.* De spirituali & corporali substantia. *Discipulus.* Vnde corporalis? *Magister.* De quatuor elementis, vnde & microcosmus, id est, mundus minor dicitur. Habet enim ex terra carnem, ex aqua

languis-

De hom.

Isidorus.

Macrobo.

sanguinem, ex aere flatum, ex
 igne calorem. Caput eius ro-
 tundū, in cœlestis sphaeræ mo-
 dum, in quo duo oculi, vt duo
 luminaria in cœlo micāt, quod
 & septem foramina vt septem
 cœli harmoniæ ornant. Pectus
 in quo flatus & tussis versatur,
 similat aërem, in quo venti &
 tonitrua concitantur. Venter
 autem omnes liquores, vt mare
 omnia flumina recipit. Pedes
 totum pondus corporis susti-
 nent, vt terra. Ex cœlesti igne
 visum, ex superiori aëre audi-
 tum, ex inferiori olfactū, ex a-
 qua gustū, ex terra habet tactū.
 Participium duriciæ lapidum
 habet, in ossibus vigorem, ar-
 borem in vnguibus, decorem
 gram num in crinibus, sensum
 cum animalibus, hæc est sub-

De ani-
ma.

B 4

stantia

stantia corporalis. *Discipulus.*
 Vnde spiritualis? *Magister.* Ex
 spirituali igne vt creditur, in
 quo imago & similitudo Dei
 exprimitur. *Discipulus.* Quæ
 imago vel similitudo? *Magi-*
ster. Imago in forma, similitudo
 in qualitate consideratur. Di-
 uinitas consistit in Trinitate,
 huius imaginem tenet anima,
 quæ habet memoriam, per quæ
 præterita & futura recollit, ha-
 bet & intellectum, quo præ-
 sentia & inuisibilia intelligit,
 habet & voluntatem, qua mala
 respuit, & bona elegit. In Deo
 consistunt omnes virtutes, hu-
 ius similitudinem habet anima
 quæ capax est omnium virtu-
 tum. Et sicut Deus non potest
 comprehendi ab omni creatu-
 ra, cum ipse comprehendat o-
 mnia

Anima i-
 mago &
 similitu-
 do Dei.

Omnes
 virtutes
 in Deo
 consistunt.

omnia. Ita anima à nulla visibili creatura potest comprehēdi, cum ipsa omnia visibilia comprehendat. Non enim potest ei cœlum oblistere, quin cœlestia tractet, non abyssus, quin infernalìa cogitet, hæc est substantia spiritualis. *Discipulus*. Formauit eum manibus? *Magister*. Iussu tantum, & per hæc verba innuitur nobis eius fragilis natura. *Discipulus*. Quare Deus de tam vili materia creauit eum? *Magister*. Ad dedecus diaboli, vt plus cōfunderetur, cum hic fragilis & luteus gloriam intraret, de qua gloriosus cecidisset. *Discipulus*. Vnde nomen accepit? *Magister*. Cū esset minor mundus accepit nomē ex quatuor climatibus mūdi, quæ Græce dicuntur, A-

Homo
de terra
quare
creatus.

B e matole,

matole, Disme, Arctos, Mesim-
 bria, quia genus suum quatuor
 partes mundi erat possessurum.
 Hæ sunt inquam quatuor mū-
 di partes. Oriens, cui princeps
 Angelorum, Michael. Occi-
 dens, cui Gabriel. Septentrio,
 cui Raphaël. Et meridies, cui
 Uriel præesse dicitur. Secreta
 supputatione Græcorum hoc
 nomen Adam miro mysterio
 comprehendens, in hoc quoq;
 habuit similitudinem Dei, ve-
 licut ipse præest omnibus in
 cœlo, ita homo præest omni-
 bus in terra. *Discipulus.* Cur cre-
 auit animalia, cum his non in-
 digeret homo? *Magister.* Præ-
 sciuit eum Deus peccaturum,
 & his omnibus post lapsū pec-
 catum indigaturum. *Discipu-
 lus.* Creauit Deus Muscas, Cu-
 lices,

Anima-
 lium cre-
 atio.

August.
 Gregori.
 Exod 8.
 Ambros.

lices, & alia talia, quæ sunt homini nociua! *Magister.* Creauit. *Discipulus.* Ad quid talia? *Magister.* Omnia ad laudē gloriæ suæ, muscæ quidem & culices, & his similia, propter superbiam hominis sunt condita, ut cum eum pungunt, cogitet quid sit, qui nec minutis vermiculis resistere potest. Vnde & Pharaonem, non Vrsi nec leones vastauerunt, sed cinises & culices afflixerunt. Formicæ autem siue araneæ, vel talia quæ instant operibus, ideo sunt creata, ut de his studij & pij laboris exempla sumamus. Omnis itaque Dei creatio consideranti magna est delectatio, dū in aliquibus sit decor, ut in florib⁹ in aliquib⁹ medicina, ut in herbis, in quibusdā pastus,

ut in

ut in frugibus, in quibusdam
 significatio, ut in vermibus vel
 aubus. Omnia igitur bona &
 omnia propter hominem sunt
 creata *Discipulus*. Vbi est ipse
 creatus? *Magister*. In Hebron,
 & positus est in paradysum. V-
 bi post mortuus & sepultus est
Discipulus. Quid est paradysus?
 vel vbi *Magister*. Locus amœ-
 nissimus in oriente, in quo ar-
 bores diuersi generis contra va-
 rios defectus erant confita
 (verbi gratia) Ut si homo cō-
 gruo tempore de vno comede-
 ret, nunquam amplius sitiret.
 De alio vero nunquam lassare-
 tur, ad vltimum lignum vitæ
 vteretur, & amplius non sene-
 sceret, non infirmaretur, &
 nunquam moreretur. *Discipulus*.
 Vbi creata est mulier? *M.* In
 paradi-

Adam v-
bi crea-
tus,

Genes 2,

Anselm.

paradiso de latere dormientis.

Discipulus. Quare de viro? *Ma-*

gister. Vt sicut in vna carne, ita

per dilectionem essent in vna

mente. *Discipulus.* Qualis erat

somnus ille? *Magister.* Extasis,

Spiritus namq; in coelestem pa-

radisum eum rapuit, vbi Chri-

stum & Ecclesiam de se nasci-

turos vidit, vnde euigilans

mox de illa prophetauit. *Disci-*

pulus. Cur non sunt omnes ele-

cti pariter creati vt Angeli?

Magister. Voluit Deus in homi-

ne habere sui similitudinem, vt

sicut ab ipso omnia ita omnes

homines ab ipso nascerentur.

Vnde etiam Eua ab eo. *Discipu-*

lus. Quamobrem non creauit e-

os tales quod non possint pec-

care? *Magister.* Propter maius

meritum. Si enim temptati nō

cessi-

Status
hominis
si nō pec-
casset.

cessissent, mox ita firmati essent, ut nec ipsi, nec posterii eorum unquam peccare possent. Voluit ergo Deus ut bonum eligerent liberè, & istud acciperent in renumerationem. *Discipulus.* Qualiter iungerentur si in paradiso permansissent? *Magister.* Quemadmodum manus manui, ita sine concupiscentia iungerentur. Et sicut oculus se leuat ad videndum, ita sine delectabili illud sensibile membrum perageret suum officium. *Discipulus.* Quali modo pareret? *Magister.* Sine dolore & absq; sorde. *Discipulus.* Esset infans ita debilis vel illoquens ut nunc? *Magister.* Mox ut nasceretur ambularet & absolute loqueretur, & contra singulos defectus de lignis ibi positis v-

teretur,

Augusti.

eretur, & præfixo à Deo tem-
pore de ligno vitæ ederet, &
sic in vno statu postmodum
permaneret. *Discipulus.* Quam-
diu debuerunt esse in paradiso?
Magister. Vsq; quo impleretur
numerus Angelorum qui ceci-
derant, & ille numerus electo-
rum qui erat implendus, si An-
geli non cecidissent. *Discipulus.*
Quomodo paradisos posset om-
nes capere? *Magister.* Sicut

Augusti.

nunc generatio præterit mori-
endo, & generatio nascendo
aduenit, ita nunc parentes in
meliorem statum assumerentur.
Filij vero præfinito tempore
(quod creditur) circa triginta
annos post esum ligni vitæ su-
is posteris cederent, ad extre-
mum omnes pariter Angelis in
cœlis coequarentur. *Discipulus.*

Erant

Erant nudi? Nudierant & nō plus de illis membris quam de alijs erubescabant. *Discipulus.* Quid est quod dicitur, Post peccatum viderunt se nudos, quasi hoc non ante viderint? *Magister.* Post peccatum mox per concupiscentiam in inuicē exarserunt, & in illo membro exorta est confusio, vnde est humana propago. *Discipulus.* Cur in illo membro plus quam in alijs? *Magister.* Vt scirent quod tota posteritas illorum eodem obnoxia teneretur. *Discipulus.* Viderunt Deum in paradiso? *Magister.* Per assumptā formam ad Abraam & alijs prophetæ. *Discipulus.* Quare seduxit eos dyabolus. *Magister.* Propter inuidiam, Inuidit enim illis, ne ad illum honorem perueni-

De lapu
Adz.

nenirent, de quo ipse superbus
 cecidisset. *Discipulus.* Per quod
 inuenit aditum tentandi? *Ma-*
gister. Per superbiam. Voluit e-
 nim homo in propria potesta-
 te remanere, quando in abun-
 dantia sua dixit, non mouebo-
 r in æternū. *Discipulus.* Cur per-
 misit eum Dominus tentari, cū
 sciret eum superari? *Magister.*
 Quia præsciuit quanta bona
 de eius peccato esse facturus.
Discipulus. Locutus est serpens?
Magister. Diabolus locutus est
 per serpentem, vt hodie loqui-
 tur per obsessum hominē, quē-
 admodum locutus est Angelus
 per asinam, vt sciret quod per
 eum verba illa sonarent. *Disci-*
pulus. Quare magis per serpen-
 tem quam aliud animal? *Magi-*
ster. Quia serpens est tortuosus

Psal. 26

Num. 22

C

& lu-

Boni &
 mali sci-
 entia.

& lubricus, & dyabolus quos seduxerit facit tortuosos fraudulencia, & lubricos luxuria. *Discipulus.* Fuit scientia boni & mali in illo pomo? *Magister.* Non in pomo, sed in transgressione. Ante peccatum sciuit homo bonum & malum: bonum per experientiam, malum per scientiam. Post peccatum autem malum per experientiam, bonum tamen per scientiam. *Discipulus.* Nascebantur mali in paradiso? *Magister.* Tantummodo electi. *Discipulus.* Quare nunc nascuntur? *Magister.* Propter electos ut exerceantur per illos. *Discipulus.* Quamdiu fuerunt in paradiso? *Magister.* Septem horas. *Discipulus.* Cur non diutius? *Magister.* Quia mox ut mulier fuit creata confestim etiam

tiam præuaricata est. Tertia hora vir creatus est, imposuit nomina animalibus. Et hora sexta mulier formata, continuo de vetito pomo præsumsit viroque porrexit mortem, qui ob eius amorem comedit, & mox hora nona Dominus de Paradiso eos deiecit. *Discipulus*, Quid fuit Cherubin & flammæ gladius? *Magister* Gladius fuit igne' murus, quo post peccatum circumdatus est paradisus. Cherubin vero Angelica custodia, & ut ignis corpora arceret, Angelicus autem spiritus à loco voluptatis inhiberet. *Discipulus*. Quo tunc venit Adam? *Magister*. In Hebron est reuersus vbi procreatus, ibique filios procreauit, Occisum autem Abel. Adam centum an-

Gene. 2.

Ibidem.

Cherubin.

Isidorus.

Status A
dæ extra
paradis.
Hieron.

C &

nos

nos luxit, & Euæ amplius copulari noluit. Sed quia Christus à maledicto semine Cayn nasci noluit, per Angelum admonitus, Euæ est iterum sociatus, & pro Abel est Seth genitus, de cuius semine natus est Christus. Volo te etiam scire, quod à tempore Adæ vsq; ad Noe non pluit, & Iris non fuit, & homines carnes non edebant, & vinum non bibebant, eratque totum tempus, quasi vernalis temperies, copiaq; omnium rerum, quæ omnia post immutata sunt propter peccata hominum. *Discipulus.* Quid peccauit homo quod expulsus est de paradiso? *Magister.* Sicut Deus esse concupiuit, & ideo contra eius præceptum de interdicta arbore comedit. Di-

scipu-

Hieron.
Ambros.
Conditio
o tempo
ris.

scipulus, Quid fuit magni comedisse pomum? *Magister*. Tam graue piaculum, vt toto mundo redimi non posset. *Discipulus*. Hoc proba. *Magister*. Iustū ne tibi videtur, vt homo obediāt Diuinæ voluntati. *Discipulus*. Nihil iustius, quam vt omnis creatura rationalis, nihil omnino præponat volūtati creatoris. *Magister*. Ergo voluntas Dei maior quā totus mundus. *Discipulus*. Vtique. *Magister*. Si ergo tu stares coram Deo, & aliquis diceret, respice retro, aut totus mundus interibit, Deus autem diceret, nolo vt retrospicias, sed me inspicias, deberes tu Deum cōtemnere qui est creator omnium, & gaudium Angelorum, vt liberares transitorium mundum. *Discipulus*.

Vanitas
peccari
Adx.

Asclm.

Minime. *Magister.* Hoc Adam fecit. Coram Deo stetit, & dyabolo in clamitate retro aspexit, & maius peccatum quam mundus esset commisit. *Discipulus.* Quomodo maius? *Magister.* Quia sex criminalia peccata in hoc vno crimine admisit, quibus sex ætates suæ posteritatis morti inuoluit. *Discipulus.* Quæ fuerunt illa? *Magister.* Primum superbia fuit, cum Deo æqualis esse voluit, & ideo factus est omnium infimus, qui fuit omnibus prælatus, de quo dicitur. Immundus est coram Deo omnis qui exaltat cor suum. Secundum inobediencia extitit, cum mandatū præteriuisset, & ideo facta sunt ei omnia inobediencia, quæ prius erant subiecta. De hac dicitur 1. Reg. 15. Quasi scelus

ari-

De 6. criminalib
peccatis.

Secundū

ariolandi nolle obedire. Terti-
 am avaricia fuit, cum plus quā
 concessum fuit cōcupiuit. ideo
 omnia concessa iuste amisit. De
 hoc dicitur Avaricia est ido-
 lorum seruitus. Quartum fuit
 sacrilegium, Cum vetitum in
 sacro loco quasi per furtū sub-
 ripuit, & ideo de sacrario ex-
 cludi meruit. De his dicitur.
 Qui prophanat sancta à san-
 ctis exterminabitur. Quintum
 fuit spiritualis fornicatio. Ani-
 ma enim illius, Deo erat coniū-
 cta, sed cum spreto Deo dya-
 bolum admisit, quasi cum ex-
 traneo adulterium commisit, &
 ideo verisponsi amicitiam a-
 misit. De hac dicitur. Perdes
 omnes qui fornicantur abs te.
 Sextum homicidium perpetra-
 uit, quo se & omne genus hu-

1. Reg. 15.
 Tertium
 Galat. 5.

Quartū.

Prophetas
 Quintū.

Plal. 72.
 Sextum.

C 4

manū

manum in mortem præcipita-
 uit. De hoc dicitur, Qui occi-
 derit morte morietur scilicet æ-
 terna. Vnde & in interiori ho-
 mine mox est mortuus, & ia-
 cuit in sepulchro corporis se-
 pultus. *Discipulus.* Nonne ille
 miser à nequissimo & menda-
 cissimo spiritu erat seductus?
Magister. Non ideo minus fuit
 noxius. Si enim quis seruo o-
 pus iniungeret, & monstraret
 ei foueam, ne intus caderet, de
 qua surgere non posset, ille ve-
 ro contempto Domino sponte
 in foueam caderet, & iniunctū
 opus inauctum permaneret, nō
 esset reus. Imò duplici culpa
 esset obstrictus, vna, qua do-
 minum contempsit, alia qua se
 ad iniunctum opus impotem
 fecit. Ita fecit Adam, Deum
 contem-

contemptit, & opus obedientie
foueam mortis incidit. *Discipu-
lus.* Quali modo oportuit cum
reuerſi? *Magiſter.* Honorem
quem Deo abſtulit, reddere de-
buit, & pro peccato ſatisfacere
quod fecit. Valde enim iu-
ſtum eſt, vt quam alij ſua ab-
ſtulerit, & ablata reſtituat, &
pro iniuria ſatisfaciat. *Discipu-
lus.* Quid abſtulit homo Deo?
Magiſter. Totum quod potuit
in ſua curia de ſuo genere face-
re. *Discipulus.* Qualiter debuit
ablatum honorem reddere? *Ma-
giſter.* Diabolum ita vincere vt
ipſe victus eſt ab eo, & ſeipſum
omneſq; prædeſtinatos, ad vic-
tam tales reſtituere, quales fu-
turi erant ſi permanſiſſent. *Di-
ſcipulus.* Qualiter autem ſatisfacere?
Magiſter. Quia peccatum

C 5

maius

maius mundo cōmilit, aliquid
maius mundo Deo soluere de-
buit. *Discipulus.* Horum neutrū
nulla ratione facere potuit?

Magister. Ideo in morte permā-
sit. *Discipulus.* Et cur non peni-
tus perit?

Magister. Statutum
Dei immutari non potuit. Pro-
misit enim ex genere Adæ ele-
ctorum numerum complere.

Discipulus. Quid ergo? *Magister.*

Quia debitum honorem non
solum Deus ab eo accepit cum
eum poenis quoq; subegit. *Di-*

scipulus. Quomodo est honor
Dei poena nominis? *Magister.*

Quia quem dulcem patrem vt
filius in gloria habere cōtem-
psit, hunc suum dominum in
tormentis vt rebellis sensit ser-
uus. *Discipulus.* Cū soluere vel-

let & non posset, cur Deus cum
miso-

misericors sit, non ei dimisit, & talem in gloriam sumpsit? *Magister.* Si Deus ei ideo suum honorem dimitteret, quia habere non posset, impotens esset. Porro si peccatum impunitum remaneret, aliquid in regno Dei inordinatum esset. Si in regno Dei nil reliquitur inordinatum, peccator igitur puniri debuit. Quis enim gemmam de ceno sublatam in thesauros suos recodat non purgatam. *Discipulus.* Ad quem finem ergo debuit venire? *Magister.* Quoniam transfugus seruus cum furto domini sui ad seivissimum Tyrannum profugerat, & filius Regis missus est de palatio in carcerem, post exulem seruum, qui Tyrannum contereret, & fugitiuum seruum cum rebus in gratiam

Regis

Peccato
debit
puniri.

Regis reduceret. *Discipulus.* Quare homo redire potuit post lapsum? *Magister.* Quia sicut nō per se, sed per alium impulsus cecidit, ita dignū erat cum per se non posset & vellet, per aliū adiutus resurgeret. *Discipulus.* Cur non misit Angelum vt eū redimeret? *Magister.* Si Angelus hominem redemisset tunc illius & seruus esset. Homo autē sic restitui debuit, vt æqualis Angelis est. Et aliud oberat. Angelus in sua natura inualidus erat, qui hominem redimeret. Si autem homo fieret minus posset. *Discipulus.* Quare nō creauit alium hominem de terra, & misit eum pro perduto. *Magister.* Si nouum hominem Deus creasset, & misisset tunc ad genus Adæ redemptio non perti-

Filius
Dei non
Angelus
redeptor
hominis

pertineret. De suo enim genere esse debuit, qui pro homine satisfaceret. *Discipulus*. Cur non misit Patriarchas & Prophetas? Patriarchæ & Prophetæ in peccatis concepti & nati erant, & ideo genus humanum redimere non poterant. *Discipulus*. Euolus cætera? *Magister*. Quia Angelus redimere non debuit, & homo satisfacere nō potuit. Dei filius per quem omnia, ut ei redemptio fieret per eum assumpsit plenum hominem, & in duabus naturis factus est vna persona, & in illa natura qua Deus erat vicit dyabolum, ut ipse vicit hominē, & omnibus prædestinatus cœlum aperuit, & Angelis coequavit, quod solus Deus potuit. In ea autem natura, qua

homo

Augusti.

Cur Filius
incarnatus.

homo fuit pro iniuria maius mundo soluit, cum indebitam mortem subiit, quod solus homo facere debuit. *Discipulus*, Dic mihi cur Filius sit incarnatus, & non Pater nec Spiritus sanctus? *Magister*. Si Pater vel Spiritus sanctus incarnaretur, duo filij in Trinitate computarentur, vnus Filius Virginis qui esset incarnatus alter Filius Dei. Debuit ergo ille incarnari cui spiritualiter iniuria facta fuerat, vt iustum misericorditer saluaret, illum iuste damnaret. Aliud etiam. Quia omnia per Filium, ideo & redemptio per eum. *Discipulus*. Cur voluit nasci de Virgine? *Magister*. Quatuor modis fecit Deus homines. Vno modo absq; patre & matre de terra, vt Adam. Secundo

Deus
quatuor
modis fe-
cit homi-
nes.

do

do modo de solo viro, vt Eua.
 Tertio modo de viro & foemina,
 vt quotidie homines nascuntur.
 Quarto modo de sola foemina,
 qua priuilegium Christo reseruatum est,
 vt sicut mors per foeminam intrauit,
 ita vita per Virginem intraret,
 quæ mortem excluderet.
Discipulus. Quare non venit
 mox illo tempore ante diluuium
 vel post diluuium? *Magister.*
 Si ante diluuium venisset,
 & dicerent illius temporis homines
 non fuisse necesse eum venire,
 cum ipsi à parentibus suis omnia
 bona didicissent, qui nuper de
 paradiso exisset, & à Deo, &
 ab Angelis omnia edocti essent.
 Si autem post diluuium venisset,
 dicerent Deum Noe & Abraham locutum
 fuisse,

Oportunitas ad-
 uentus Christi.

fuisse, & omnia agenda vel vitanda ab eis didicisse. *Discipulus.* Quare nō venit tempore legis? *Magister.* Si tunc venisset, dicerent Iudæi se copiose à lege instructos, gentiles verò se à Philosophis abunde edoctos. *Discipulus.* Cur non distulis vsque circa finem mundi? *Magister.* Tunc pauci eum imitarentur, & electorum numerus non impleretur. Necessè ergo fuit eum venire, quando venit plenitudo tēporis. *Discipulus.* Quod fuit illud tempus? *Magister.* Quod Deus præfixit ante tempora secularia, scilicet cum Iudæi se lege magis grauari quā reuelari ingemiscebant, & gentiles relicto naturali vsu, contra naturam turpiter viuebant, cum neque sacerdos, neq; le-

Titum 2
2. Cor. 5
Rom. 2.

uita

uita subueniret. Necessè erat vt
 verus Samaritanus adueniret,
 qui semiuiuū iumento sui cor-
 poris imponeret, & ad stabulū
 supernæ curiæ perduceret. *Di-*
scipulus. Quomodo potuit nasci
 de massa peccatricæ? *Magister.*
 Ab initio Deus quosdam qui
 se familiarius colerent, de aliis
 segregauit, de quibus virgo
 quasi de linea deducta pullu-
 lauit, quæ velut olim virga a-
 rida sine humore florem, ita si-
 ne concupiscentia mundo edi-
 dit saluatorem. *Discipulus.* Qua-
 liter genuit eum? *Magister.* Si-
 ne forde & dolore, Clausa e-
 nim genua thalamum vteri in-
 troiuit humanam naturam sibi
 coniunxit, clausa porta vt spō-
 sus de thalamo processit. *Disci-*
pulus. Cur nouem menses clau-

Luc. 10.
 Boetius.
 Cōcepti-
 o & nati-
 uitas
 Christi.
 Num. 17.

Augusti.
 Psal. 18.

D

sus fu-

Sap. 2.

sus fuit in utero? *Magister.* Ut
 homines qui clausi erant in mi-
 seris huius mundi, siue inferni,
 reduceret ad consortium nouē
 ordinum Angelorum. *Discipu-
 lus.* Qua hora natus est? *Magis-
 ter.* Media nocte, ut dicitur
 dum nox medium iter haberet,
 sermo tuus à regalibus sedibus
 venit. *Discipulus.* Cur in nocte?
Magister. Primo quia occultus
 venit, deinde ut eos qui in no-
 cte erant erroris ad lucem veri-
 tatis perduceret. *Discipulus.* Sci-
 uit aliquid infans? *Magister.* O-
 mnia plane, ut puta Deus, in
 quo fuerunt omnes thesauri sa-
 pientiæ absconditi. *Discipulus.*
 Potuit ambulare, vel loqui mox
 natus? *Magister.* Secundum po-
 tentiam utrumq; poterat, sed
 humanam naturam per omnia
 absq;

Cur in
 nocte na-
 tus est
 Christus
 Colos. 2.

absq; peccato immitari vole-
 bat. *Discipulus.* Cōtigit aliquid
 miri eo nascente? *Magister.* Se-
 ptem specialia miracula. *Disci-
 pulus.* Quæ fuerunt illa? *Magi-
 ster.* Stella nimis fulgida appa-
 ruit circulus aureus vel purpu-
 reus circa solem claruit. Fons
 olei de terra erupit. Pax maxi-
 ma fuit. Vniuersus orbis ad cē-
 sum est descriptus. Numerus
 ad triginta milia hominum, qui
 dominum recusarunt est vna
 die occisus. Et animal brutum
 loquebatur. *Discipulus.* Vellem
 autem horum mystica audire.
Magister. Stellæ signāt sanctos.
 Stelia igitur præclara illuxit,
 quia Sanctus sanctorum venit.
 Circulus circa solē fulsit, quia
 Sol iustitiæ Ecclesiam auro suę
 Diuinitatis illustrare, & pur-

Miracula
 in natiui-
 tate Chri-
 sti.

Miracu-
 lorū my-
 steria.

pura suæ passionis coronare
 venit. Oleum signat misericor
 diam. Fons olei de terra fluxit,
 quia fons misericordiæ de Vir
 gine manavit. Pax ingens ex
 titit, quia pax vera in terris ap
 paruit. Mundus ad censum est
 descriptus, quia ad supernum
 regnum chrismate est signatū
 humanum genus. Qui Domi
 num recusarūt occisi sunt quia
 qui dixerunt: Nolumus hunc
 regnare super nos desperierūt.
 Pecus loquebatur, quia popu
 lus gentium ad laudem Dei cō
 uertebatur. *Discipulus.* Omnia
 quæ desiderat cor meum au
 dio. Sed quare attraxit tres
 Magos cum muneribus? *Ma
 gister.* Quia tres partes mundi,
 Asiam, Affricam, Europam,
 fide & operatione ad se traherent.

revo-

re voluit. *Discipulus.* Cur magis fugit in Ægyptum quam in aliam terram. *Magister.* Vt ostenderet se verum Deum, vt sicut Moyses populum Dei de Pharaone & Ægypto liberans, in terram duxit re promissionis, ita ipsum filium de diabolo & inferno liberans ad regnum duxit beatitudinis. Vnde & post septem annos reuertitur ad terram Israel, quia per septem dona Spiritus sancti reduxit nos de mundo ad coelestem Hierusalem. *Discipulus.* Quare in triginta annis, nec docuit nec signum fecit? *Magister.* Exempli gratia venit in mundum, ideo voluit prius facere, & post docere, vt dicitur, Quia cepit Iesus facere & docere. Per hæc ergo exemplum præbebat, ne

Christus
fugit in
Ægyptū.

quis ante legitimam ætatem docere præsumat, vel prius velit docere quam discat. *Discipulus.* Cum in eo fuerit plenitudo Diuinitatis corporaliter, & nihil possit eius gratiæ accedere, cur baptisatus est? *Magister.* Ut nos aquis sanctificaret. *Discipulus.*

De baptisato
smo Christi.

Quare in aqua baptisatus est? *Magister.* Aqua contraria est igni. Quid est peccatum nisi ignis. Sicut in animo ira ita in carne concupiscentia, vnde & in igne supplicij/punitur. Ut ergo hic ignis extinguatur in aqua baptisatur. Et aliud. Aqua sordes abluat, sitim extinguit, imaginem reddit. Ita gratia Spiritus sancti in baptisate sordes peccatorum abluat, sitim animæ verbo Dei restringit, imaginem Dei per culpam

amif-

amissam restituit. *Discipulus*. Erat passibilis atque mortalis. *Magister* Passio vel mors poena peccati est, sed ipse absq; peccato venit, & sine peccato vixit, igitur secundum naturam impassibilis & immortalis fuit. Sed secundum potentiam vtrumq; esse voluit passibilis & mortalis. *Discipulus*. Quare mortuus est? *Magister*. Propter obedientiam, vt dicitur, *Factus* obediens vsq; ad mortem, *Discipulus*. Exegit ab eo mortem Pater? *Magister*. Minime. *Discipulus*. Cur occiderant eum Iudæi? *Magister*. Quia iustitiam viuendo, & veritatem docendo indeclinabiliter tenuit. Hanc obedientiam humanitas Diuinitati debuit, hanc Deus ab omni rationali creatura exigit.

Christus
passibilis
& immorta-
lis.

Obedien-
tia Do-
mini &
quare
morti tra-
ditus.

Discipulus. Quis vnquam pater, vnicum & bonum filium occidi permittit, si prohibere quærat. *Magister.* Cum Deus vidit

Filium suum tam egregium opus velle, scilicet tyrannum expugnare, & captiuum ab eo liberare, ad tam laudabile opus ei consensit, & cum mori permisit. *Discipulus.* Quomodo apud Deum iustum fuit quod optimum pro impio dedit?

Magister. Quia pessimus simplicem hominem seduxerat, iustus erat vt optimus pro eo obfes fieret, qui pessimum reuinceret, & innocentem pristinae libertati restitueret. Sed & tali modo suam Deus charitatem ostendit mundo, vt dicitur, Vt seruum redimeres, Filium tradidisti. *Discipulus.* Si Pater Fili-

um

um tradidit vt dicitur, Proprio Filio non pepercit Deus, sed pro nobis omnibus tradidit eum, vt dicitur. Qui tradidit semetipsum pro nobis. *Discipulus.* Quid ergo peccauit Iudas qui etiam tradidit eum? *Magister.* Pater tradidit Filium ipsum, propter charitatem, Iudas autē propter auariciam. *Discipulus.* Quare voluit mori in ligno? *Magister.* Vt eum qui per lignū vicit, reuinceret, & qui in ligno cecidit redimeret. *Discipulus.* Quare in cruce? *Magister.* Vt quemadmodum mundum saluaret. *Discipulus.* Valuit mors eius ad exhauriendam omnia peccata? *Magister.* Transcendit & infinite. *Discipulus.* Proba. *Magister.* Si Christus coram te staret, & eum Dominum maie-

Mors
Christi
omnium
peccatis
superfuf-
ficiens.

statis scires, & aliquis diceret, interfice eum, aut totus mundus interibit, interficeres eum vt saluares mundum. *Discipulus.* Nequaqua. *Magister.* Quare? *Discipulus.* Quia vita eius longe dignior videretur quam infiniti mundi, & tale piaculū videret committere, quod in innumeris mundis non possit expiare. *Magister.* Sicut vita eius est dignior infinitis mundis, ita mors eius longe vtilior fuit innumerabilibus mundis, ideo sufficit ad redemptionem omnium. *Discipulus.* Quid dedit ei Pater pro hoc merito? *Magister.* Quid daret ei cum omnia essent sua, vt dicitur, Fili omnia mea tua sunt. *Discipulus.* Non potuit ipse mercedem suę mortis dare cui vellet? *Magister.*

ster.

ster. Potuit, Ideo dedit eam homini, pro quo omnia sustinuit, pro passione impassibilitatem, pro morte immortalitatem, pro peregrinatione æternam Patriam. *Discipulus.* Quot horis fuit mortuus? *Magister.* Quadraginta. *Discipulus.* Quare? *Magister.* Ut quatuor mundi partes, quæ in decalogo legis erant vivificaret? *Discipulus.* Qui crucifixerunt eum? *Magister.* Quia pro Iudæis & gentibus mori voluit, Iudæi mortem consiliati sunt, Pagani eum crucifixerunt. *Discipulus.* Cur iacuit in sepulchro duas noctes & unū diem? *Magister.* Duæ noctes significant nostras duas mortes, unam corporis, alteram animæ. Dies signat suam mortem, qui lux fuit nostræ mortis. V-

nam

nam abstulit, alteram ad exercitium electis reliquit, quam denuo veniens exterminabit.

Discipulus. Quo venit anima eius post mortem? *Magister.* In coelestem paradysum, vt dixit ad latronem, Hodie mecum eris in paradiso.

Discipulus. Quando descendit ad infernum?

Magister. Media nocte resurrectionis, qua hora Angelus Aegyptum vastavit, ea hora id est media nocte Christus infernum spoliavit, & cum triumpho inde rediens, raptos in paradysum collocauit, corpus in sepulchro visitavit, quod de mortuis excitavit. Quidam sentiant quod ab hora mortis vsque ad diem Resurrectionis in inferno cum electis fuerit, & inde cum eis abiens resurrexit.

Luc. 23
Hora descensus
Christi
ad infernum.

Disci-

Discipulus. Quare non statim post mortem resurrexit? *Magister.* Ne dicerent eum non mortuum fuisse, sed in tormentis obstupuisse. Si autem post multum tempus resurrexisset, esset dubius an esset ipse. *Discipulus.* Cur ergo tam cito resurrexit? *Magister.* Ut citius suos consolaretur, qui de sua morte tristabantur. *Discipulus.* Quare in prima die hebdomadæ? *Magister.* Ut ea die mundum inno-uaret, qua eum creauerat. *Discipulus.* Cur in tertia die passionis? *Magister.* Ut eos qui tribus temporibus, ante legem, sub lege, sub gratia mortui erant, in peccatis subueniret, & ut nos qui factis, verbis, cogitationibus labimur per fidem Sanctæ Trinitatis resurgamus.

Disci-

De reur-
rectione
Christi.

Discipulus. Vbi mansit illis tribus diebus? *Magister.* In terreno paradiso, vt creditur, cum Enoch & Helia, & cum his qui cum eo resurrexerunt. *Discipulus.* Qualem formam habuit post resurrectionem? *Magister.* Septies splendidiorē quā sol. *Discipulus.* Quali forma viderūt eum sui? *Magister.* Tali vt eum ante videre consueuerant. *Discipulus.* Apparuit vestitus? *Magister.* Vestes ex aëre assumpserat, quæ eo euanescente euanuerunt. *Discipulus.* Quotiens apparuit? *Magister.* Duodecies. Primo die octies. Primo Ioseph ab Arimatia in carcere, in quo positus erat eo quod eum sepelisset, vt scripta Nicodemi declarant. Secundo matri suæ, vt sedulius manifestat. Tertio,

Mariæ

Duodeci
apparti-
ones
Christi
post re-
surrectio-
nem.

Mariæ Magdaleneꝯ vt Marcus
 asserit. Quarto duobus à se-
 pulchro reuertentibus, vt Mat-
 thæus pandit. Quinto Iacobo
 vt Paulus testatur, qui in sexta
 feria deuouerat non manduca-
 turum, donec videret Christiũ
 viuum. Sexto Petro, vt Lucas
 fatetur, qui propter negationẽ
 ab aliis segregatus in fletibus
 permanebat. Septimo duobus
 in via in Emanus, vt iterum Lu-
 cas loquitur. Oçtauo omni-
 bus ianuis clausis in sero, vt
 Ioannes describit. Nono, in o-
 çtauo die, quando cum Tho-
 mas palpauit. Decimo ad mare
 Tyberiadis. Vndecimo, in mõe-
 te Galileæ. Duodecimo, recũ-
 bentibus vndecim. *Discipulas.*
 Cur dicunt Euangelia. Appa-
 ruit primo Marię Māgdaleneꝯ

Mar. 16.
 1. Cor. 15

Luc. 24.
 Ibidem.

Ioan. 20
 Mat. vlt.

Mar. 16.

Mar. 16.

Ma-

Magister. Euangelia cum summa auctoritate sunt ædita, & scribere volebant nisi ea quæ omnibus nota erant, Vnde dicitur. Multa fecit Iesus quæ non sunt scripta in libro hoc, hoc est in Euangelio. In aliis autem quædam, non tamen omnia inueniuntur. *Discipulus.* Ascendit solus? *Magister.* Qui cum eo surrexerunt, cum eo & ascenderunt. *Discipulus.* Qua forma ascendit? *Magister.* Usq; ad nubes, ea forma qua ante passionem. Susceptus autem a nubibus, ea qua in monte apparuit. *Discipulus.* Quare non statim ascendit, cum resurrexit? *Magister.* Propter tres causas. Primo, vt experimento discerent eum veraciter resurrexisse, quem viderunt mandu-

care

Ioan. 20.

De ascensione Domini.

Quare

non statim ascendit?

care & bibere. Secundo post quadraginta dies voluit ascendere, vt demonstraret eos, quã decalogum legis per quatuor Euangelia impleuerunt, posse cœlos scandere. Tertio, quod Ecclesia quæ corpus est Christi, post passionem quam sub Antichristo erit passura, deinde post quadraginta dies creditur cœlum ascensura. *Discipulus.* Quid est Christum in dextra Patris sedere? *Magister.* Humanitatem in gloria Diuinitatis requiescere. *Discipulus.* Qualiter interpellat pro nobis Patrem? *Magister.* Representando suam passionẽ. *Discipulus.* Cur misit Spiritum sanctũ nisi post decem dies? *Magister.* Ob tres causas. Primo, vt Apostoli se ieiuniis & orationibus aptos

Sessio
Christi.

De mis-
sione Spi-
ritus S.

E

eius

eius aduentu præpararent. Secundo, quod hij Spiritum sanctum acciperent, qui decem præcepta explerent. Tertio in quinquagesimo die a resurrectione, vt sicut populus Dei post liberationem ab Ægypto, quinquagesimo die accepit legem timoris, in Iubileo etiam, i. quinquagesimo anno accepit populus amissam libertatem & hereditatem, ita hac die accepit populus Christianus libertatem & paradisi hereditatem. *Discipulus.* Habet Christus plenum gaudium? *Magister.* Quodammodo habet, quodammodo non habet, quantum ad sui personam plenissimum, quantum ad suum corpus, quod est Ecclesia adhuc minime. Adhuc non sunt omnia subiecta
sub

De plenitudine
gaudii
Christi.

sub pedibus eius. A Iudæis enim adhuc blasphematur. A gentibus subsannatur. Ab hæreticis dilaceratur. A malis Christianis impugnatur. In membris etiam suis quotidie patitur. Cum hæc omnia ad se collegerit, tunc plenum gaudium habebit, *Discipulus*. Quomodo Ecclesia eius corpus, & electi membra? *Magister*. Vti corpus capiti inheret, & ab eo regitur, ita Ecclesia per Sacramenta Corporis & Sanguinis Christi ei coniungitur, imò vnum cum eo efficitur. A quo omnes iusti in suo ordine, vt membra à capite gubernantur, cuius capitis oculi sunt Prophetæ, qui futura præuiderunt. Sunt & Apostoli, qui alios de via erroris ad lumen iustitiæ

Ecclesia
corpus
cū mem-
bris.

E 2

dedu-

deduxerunt. Aures sunt obedientes, nares discretæ, flegma quod per nares euicitur, hæretici qui iudicio discretorum de capite Christi emunguntur. Os sunt Doctores. Dentès Sacræ scripturæ expositores. Manus Ecclesiæ defensores. Pedes agricolæ Ecclesiam pascentes. Porro fimus qui de ventre egreditur, porci sunt immundi infra Ecclesiam, & facinorosi, qui ventrem matris Ecclesiam onerant, quos per mortis egestionem demones vt porci deuorant. Quod corpus compage charitatis in vnum conglutinatur. *Discipulus.* Quare corpus eius de pane, & sanguis de vino conficitur? *Magister.* Corpus ideo de pane, quia ipse dixit: Ego sum panis viuus. Sã-

guis

quis autem ideo de vino, quia ipse dixit, Ego sum vitis vera. Et sicut pane corpus nutritur, ita Christi cibo anima reficitur, & sicut panis ex multis granis conficitur, ita corpus Christi ex multis electis colligitur. Et sicut panis igne coquitur, ita Christus in animo ignis affatur, qui panis & caro dicitur, quia ut agnus pro nobis immolatur. Ut vinum ex multis racemis eliquatur, & in torculari exprimitur, ita Corpus Christi ex multis iustis compaginatur, qui in prælio crucis torquetur. Quod vinum in sanguinem vertitur, ut anima nostra quæ in sanguine est per hoc viuificetur. *Discipulus* Cum species panis & vini videatur, quomodo sanguis & caro præ

De Corpore & sanguine Christi.
 Ioan. 6.
 Ioan. 15.
 Augusti.

Anselm.

E 3

dicatur.

Fruſtus
Sacramē
ti.

dicatur. *Magiſter.* Cum verum ſit illud quod Maria cum genuit, quod pependit, quod cœlos penetrauit ſpecies ideo panis & vini remanſit, ne ſi tu purum (vt vere eſt) ſanguinem de latere ſtillantem cerneres, hunc labiis attingere abhorreſ, & vt maius meritum haberes, cum non viſu, ſed intellectu crederes. *Discipulus.* Quæ ſalus eſt in hoc? *Magiſter.* Summa. Sicut enim eſca in carnem comedentis vertitur, ita quiſq; fidelis per comestionem huius cibi in corpus Chriſti vertitur, igitur per fidem in mundo in viciis & concupiſcentiis Chriſto crucifigitur. In baptiſmo cum Chriſto ſepelitur Ideo & ter immoritur. Per cibum corporis eius incorporamur ei. Et
ideo

ideo necesse est vt illud quo
 Christus est transferamur. *Di-*
scipulus. Habent plus sanctita-
 tis qui plus accipiunt? *Magister*
 Vt de manna dicitur. Qui plus Exod. 16.
 collegit non plus habuit, nec
 qui minus collegit minus ha-
 buit, ita omnes æqualiter su-
 munt, & vnusquisque totum
 Agnum Dei comedit, & tamen
 integer in cœlo permanet. *Di-*
scipulus. Quam mercedem habēt
 qui hoc digne tractant. *Magi-*
ster. Duplici premio remunera-
 buntur, vna corona quia cum De sacer-
 dotibus.
 veneratione tractant, altera,
 quia se ad hoc dignis moribus
 coaptant coronabuntur. *Disci-*
pulus. Quid de his sentis, qui
 hoc indigne tractant, & con-
 tra canonum instituta agunt.
Magister. Qui contra ius fasq;

publice fornicationem agunt, vel Ecclesias aut Ordines emunt, & prauo exemplo populum Dei occidunt, & hæc omnia temerè deffendunt, hij tales Domini sunt traditores simul & crucifixoies. *Discipulus.* Proba, qua causa debent sacerdotes Missas celebrare. *Magister.* Dei causa solius & suæ salutis, & totius Ecclesiæ. Sed ipsi lucri causa celebrant, vt videlicet ab omnibus honorentur, & in temporalibus rebus ditentur. Qui igitur mysteriũ Christi passionis pro fauore humano & temporali lucro vendunt, quid aliud agunt quam Deum tradunt? Cum vero sordidis manibus & polluta conscientia illum tractare præsumunt, in cuius conspectu nec
coeli

Qualite
Missa de
beat ce
lebrari.

coeli mundi sunt, quid aliud quam Deum crucifigunt, *Discipulus*. Potest populus ex eis trahere culpam? *Magister*. Cum filij Hely poluerunt sacrificium Domini, totus populus pene subit interitum. Vnde patet, quod quotquot cœci istos duces cœcos in foueam sequuntur, imò communicando eis comunicant, cum eisdem in poenis participant. *Discipulus*, Quid si eis inscij communicauerint? *Magister*. Qui tangit picem inquinabitur ab ea. Et ideo qui eis quamuis inscij comunicant, tamen ab eis contaminantur. Qui si resipuerint, non error nocebit. *Discipulus*. Conficiunt corpus Domini tales? *Magister*. Quamuis damnatissimi, tamen per verba quæ recitant fit cor-

1. Reg. 2.

Eecl. 13.

E 5

pus

De Sacra
menti
confecti
one.

pus Domini. Non enim ipsi
sed Christus consecrat, & per
inimicos salutem filijs opera-
tur. Vnde & a pessimis non pe-
rioratur, & ab optimis non me-
lioratur. Sicut Solis radius a
cœno nō sordidatur, nec a san-
ctuario splendescit. *Discipu-
lus.* Cum igitur bonū sit quod
per eos conficitur, & accipien-
tibus non ab eis, sed a Christo
detur, cur bonum percipienti
in perniciem vertitur. *Magister.*
Bonum percipienti non solum
prodest, imò obest si contra in-
terdictum hoc ab eo accipit a
quo non debet. *Discipulus.* Pro-
ba. *Magister.* In paradiso nullū
pomum erat malum, cum De-
us fecisset omnia bona valde.
Sed homo bonum sibi in ma-
lum

Gene. 1

lum vertit, cum hoc à serpente, imò à dyabolo perciperenō spreuit, *Discipulus*. Si quis positus in mortis periculo nonne muniendus est ab his viatico? *Magister*. Si quis zelo iustitiæ ab eis communicationem accipere renuerit, & se per os sacerdotum in vnitate Ecclesię quotidie communicare non dubitauerit, hunc credo hac fide saluari si obierit. Si quis vero eorum opera execrans & bonū Christi venerans, simpliciter ab eis communicat, & hunc credo fide saluari, quia & Ioseph corpus Iesu à Pilato accepit. *Discipulus*. Possunt Deum placare pro populo? *Magister*. Imò magis offendunt. Suo enim ingressu loca sacra contaminant, vestes sacras & vasa

Ioan. 19.
De malis
sacerdotibus.

Deo

Pascalius
Deut. 32

Malac. 1,

Psal. 108
Malac. 2

Deo dicata suo tactu commaculant. Hos abhorret Angelorum cōuentus, hos fugit ipse Dominus, vt dicitur. Prouocauerunt eum filij sui, & non filij eius in sordibus. Ideo abscondam faciem meam ab eis, dicit Dominus. Filios, propter sacerdotium dixit, non filios propter sordes subiunxit. Horum sacrificium non suscipit Deus, sed abominatur, vt dicitur. Sacrificium vestrum odit anima mea, dicit Dominus, quia panem pollutum obtulistis mihi. Corpus Domini cum poluinequeat, quantum in ipsis est polluitur, cum indiscrete velut alium panem sumunt. Oratio eorum non suscipitur, sed fiet in peccatum, quia non exaudiet Dominus. Benedictio eorum

rum in maledictionem conuertitur, vt dicitur. Conuertam benedictionem vestram in maledictionem, dicit Dominus.

Discipulus. Sumunt hi corpus Domini? *Magister.* Soli filij Dei accipiunt Corpus Christi, qui Christo sunt incorporati & Deum visuri. Hi autem qui in Christo non manent quamuis videantur ad eos porrigere corpus Christi, non sumunt, sed iudicium sibi manducant & bibunt. Corpus autem Christi per manus Angelorum in cœlum defertur, carbo vero à Dæmone eis in os proiicitur, vt Cyprianus testatur. Quod qui sumunt vt aliud vinum vertitur eis in fel draconū, & in venenum aspidum insanabile.

Discipulus. Nonne Iudas accepit

Quid i-
gne su-
mūt cor-
pus Chri-
sti.

1. Cor. 9.

Deut. 22.

Ioan. 13.

idem

idem quod Petrus? *Magister.* Nequaquam, quia Petrus dilexit, ideo acceptum sacrificium cum Domino coaduniuit. Iudas vero quia Dominum odit, speciem panis quidem accepit, sed virtus Sacramenti in Christo remansit. Ideo post buccellam mox in eum diabolus intrauit, quamuis Iudæ nō corpus, sed buccellam tantum intinctam, scilicet non consecratam dedit. *Discipulus.* Est eis obediendum? *Magister.* Vbi bonum præcipiunt, non eis sed Domino est obediendum. Dicunt enim & non faciunt. Vbi malum imperant, contemnendi sunt, quia oportet Deo magis quam hominibus obedire. *Discipulus.* Possunt solvere vel ligare? *Magister.* Si ab

Matt. 12.
Actuū 3.

Eccle-

Ecclesia publica iudicio separati non sunt, quamuis ipsi fortiter ligati sunt, vtrumq; possunt, quia non ipsi sed Christus per eorum officium ligat & soluit. Si autem iudicio Ecclesiæ fuerint exclusi, spernendi sunt vt æthnici. Quamdiu Iudascum Apostolis fuit, vt Esa. 54 amicus apparuit, & vt Apostoli alij prædicauit, baptisauit, signa fecit, postquam ab eis recessit, vt publicus hostis apparuit. Ita iusti quamdiu sunt in communionem Ecclesiæ, omnia Sacramenta per eos facta erunt rata. Si seclusa fuerint, quæcunq; fuerint, erunt irrita. Quia igitur sunt rapina Christi, ouibus sunt fugiendi, vt dicitur. Exite de medio eorum popule meus, ne participes
fitis

sitis illorum in tormentis. *Discipulus.* Non potest homo sua propter eos relinquere? *Magister.* Ista separatio non potest corporaliter fieri nec debet, quia si boni à malis separantur iam nemo ad bonum per eos conuertitur, in quibus tamen sunt deuitandi, præcipue in conuiuio, in seruitio Dei, vt dicitur. Nec cum huiusmodi cibum sumere. Fugiendi sunt mente & voluntate, ne consentiatur operibus eorum. *Discipulus.* Qualiter fit consensus ad illorum actus? *Magister.* Si illorum malefacta laudantur, & ad perpetranda flagitia consilio vel pecunia auxiliantur. Ideo non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt digni sunt morte. Itaque mali

quam

Augusti.

De fuga
malorū.
I. Cor. 15.

quam diu ab Ecclesia publice
 non sunt segregati, non sunt
 deuitandi, modo sibi inuicem
 & praelati & subditi ita in ma-
 lo consentiunt, vt nullus eorū
 prauitatem arguat, tunc omni-
 no sunt fugiendi, quia tunc
 sunt causa ruinae populi. *Disc.*
 Debent malis verba Dei dici?
Magister. Si sciunt non sunt eis
 dicenda, quia proditor est qui
 eis cum sint hostes referat Dei
 secreta; vnde dicitur. Nolite
 sanctum dare canibus, nec mit-
 tatis margaritas porcis ne con-
 culcent & irrideant, vbi autem
 nesciunt propter electos qui
 inter eos latent cōuertendi sunt
 sermones Dei proferendi, sicut
 & Dominus non cessauit Petro
 & aliis saluandis verba salutis
 ministrare, quamuis sciret Iu-

Anselm.

Si malis
 fit prædi-
 candum.
 Matth. 7.

F

dam

dam & Phariseos idem scanda-
litando cruciari. *Discipulus.* De-
bent tollerari, cum Christus
tollerauerit Iudam? *Magister.*
mali in Ecclesia sunt tollerandi
& non imitandi quo & vsq;
ipse cum venti labro veniat,
grana de paleis excutiens, &
sisaniis igni traditis triti-
cum in horrea sua
recondat.

ELVCIDARII

THEOLOGIÆ

LIBER SECVNDVS.

DISCIPVLVS.

A Nima mea exultat in Domino quod de occulto ignorantia nubilo tanto per te illustratus sum scientia radio. quæso itaque decus Ecclesiae vt liceat adhuc mihi aliqua inquirere. *Magister.* Quære quæ vis & audies quæ cupis. *Discip.* Dicitur malum nihil esse, Sed si nihil est valde mirum videtur cur Deus Angelos & homines damnet, cum nihil faciant, Si autem aliquid est, videtur esse a Deo, cum omnia sint ab ipso; & sequitur, quod sit auctor ma

Boetius.
Genes.

Malum
quomodo
nil
sit.

li & iniuste eos qui hoc faciunt
damnet. *Magister.* A Deo nempe
sunt omnia, & omnia fecit
bona valde, & ideo malum pro-
batur nihil per substantiam esse.
Omnia enim quæ fecit Deus
subsistunt. Omnis vero sub-
stantia bona est, Sed malum non
habet substantiam, Igitur ma-
lum nihil est. Quod autem ma-
lum dicitur nihil, hoc est, ubi
non est bonum, sicut cæcitas,
ubi non est visus, aut tenebræ
cum cæcitas & tenebræ non
sint substantiæ. Tria sunt, na-
tura, creatura, factura. Crea-
tura ut elementa. Natura ut ex
seipsis nascentia. Factura ut
quæ Angelus vel homo facit
aut patitur. Faciunt peccata,
patiuntur pœnas peccati hæc
Deus non fecit, sed fieri per-

mit,

mittit, vt dicitur, Deus mortē non fecit. Peccatum autem nihil est aliud quam quod præceptum est non facere aut aliter quam quod præceptum nō est agere. Sicut non est malum aliquid nisi bono, id est gaudio carere. Quod saltem vocabulum habet à Deo tali modo, cū sit per illam substantiam quam fecit Deus. Iuste verò damnat eos Deus, id est non dat eis gaudium qui non faciunt, vel aliud faciunt quam sit præceptū.

Discipulus. Quis est auctor peccati? *Magister.* Ipse homo, incētor verò dyabolus. *Discipulus.* Est graue peccare? *Magist.* Minimum peccatum scienter commissum grauius est toto mūdo.

Quicquid autem mali vel peccati agitur, totum in laudē Dei

Peccatū
quid sit.

Ambros.
Grauitas
peccati
minimi.

vertitur. Et ideo in omni creatura Dei nihil mali esse vel fieri comprobatur. *Discip.* Quid dicis, homicidium vel adulterium non est peccatum vel malum? *Magister.* Homicidium sæpe bonum prædicatur, ut occisio Goliathæ à David, & Holoferni à Iudith. Quot tunc malum dicitur, cum proprio impulsu perpetratur. Coniugium bonum creditur, sed igitur malum est adulterium quia aliter fit quam sit concessum, quæ tamen in laudem Dei vertuntur, cum ab eo iuste puniuntur. Sicut enim imperator est laudabilis quod milites suos remunerat, ita est etiam laudabilis, imò laudabilior, quod prædones, latronesq; damnat. Ita utiq; sicut Deus in saluati-

one

1. Reg. 17.
Iudit. 13.

one iustorum gloriatur, sic in
 perditione impiorū per omnia
 laudatur. *Discip.* Cū scriptum
 sit, nihil odisti eorum quæ fe-
 cisti, quomodo dicitur Deus
 bonos amare, malos odio habo-
 re? *Mag.* Cuncta Deus diligit
 quæ creauit, sed non cuncta in
 vno loco locauit. Sicut pictor
 ōnes colores diligit, sed quosdā
 præ aliis eligit, vt vnumquemq;
 apto loco ponit, ita Deus vnū-
 quenq; sibi cōuenienti loco di-
 sponit. Ideo dicitur eos dilige-
 re, quos in cœlesti palatio reci-
 pit, illos odisse quos in infernali
 carcere mergit. *Dis.* Quid est li-
 berū arbitriū. *Mag.* In potesta-
 te hominis esse & velle & posse,
 bonū & malū. Hoc in paradiso
 homo habuit liberum, nunc ve-
 ro captiuumque bonum non

Punitio
 Dei iusta
 probatur
 à simili.
 Sap. 11.

De libe-
 ro arbi-
 trio.

Ioan. 16.
De rec. di-
tantibus

vult nisi gratia Dei præueniatur, nec potest nisi eum subsequatur. *Discipulus.* Quid dicis de his qui seculum relinquunt, religionis habitum sumunt, tracto aliquo tempore reiciunt, & peiores quam prius fuerunt fiunt. Quidam vero aliqua bona incipiunt, postea deserunt & ad iniquitatem redeunt? *Magister.* De his dicitur. Sunt emulatores, & callidi provocant iram Dei. Sæpe seruus errantem filium pertrahit ad Patrem, & ipse ad opus suum redit, ita isti electos ad Deum pertrahunt, & ipsi ad mala studia redeunt. Sic etiam timor charitatem ad regnum ducit, & ipse non introibit. Sicut enim diabolus seruit Deo, ita membra eius seruiunt electis e-

tiam

tiam tali modo. *Discipulus.* Quo modo seruit dyabolus Deo? *Magister.* Quia gloriosus princeps despexit esse in palatio, fecit eum Deus laboriosum fabrum in hoc mundo, vt coactus totis viribus seruiat, qui vacare Deo fruendo nolebat. Vnde dicitur, Faciam eum tibi seruum sempiternum, cuius fabri caminus est afflictio & tribulatio. Folles sunt tentationes, Mallei & forcipes sunt tortores & persecutores, Limæ vel ferræ sunt linguæ maledicentium. Tali camino & his instrumentis purgat ipse aurea vasa cœlestis regis. Hoc sunt electi, in quibus renouat imaginem Dei. Reprobos autē qui contra regem agūt, & ipse tortor vt hostes punit. Tali modo

Ioan: 11.
Dyabo-
lus faber

F 5

seruit

Mali ser-
uiunt e-
lectis du-
pliciter.

seruit dyabolus Deo. *Discipulus.*
Qualiter membra eius seruiunt
electis? *Magister.* Cū eos tradūt
ad regnū simulatione, vel im-
pellunt aduersitate. Simulatio-
ne quidem eos tradūt, cum bo-
na exterius simulant, quæ in-
terius non amāt. Tunc filij Dei
adhuc in errore positi, per eo-
rum exempla bona arripiunt,
quæ toto corde diligunt. & cū
illi bona deserunt, quæ non a-
mouerunt, isti firmitus incepto
bono inhærebunt, vt olim cū
Angeli ceciderunt, boni firmi-
us steterunt. Aduersitate autē
eos impellunt, cum eis tempo-
ralia, quæ plus iuste diligunt
auferunt, & eis ne carnalia de-
sideria implere præualeant ob-
sistunt. Vnde dyabolus &
mali vtilis, inò necessarij cō-

proban-

probantur. *Discipulus.* Cur mali diuitiis hic affluunt cum potentia florent, sanitate vident, contra boni de inopia tabescunt, a malis iniuste opprimuntur, debilitate marcescunt? *Magister.* Propter electos mali redundant, vt hic despiciant quibus florere etiam pessimos considerant, diuitiis abundant. Primo, vt mala quæ concupiscunt iusto iudicio Dei explere per pecuniam valeant. Secundo, vt si qua bona fecerint, per hæc remunerentur. Omnia enim quæ faciunt, pro terrenis agunt. Vnde & mercedem suam receperunt, Potentia splendent. Primo propter seipsos, vt mala quæ amat potenter expleat. Secundo ppter reprobos, vt eos

De diuitiis, potentia & sospitate malorum.

in ma-

Afflictio
bonorū
De diui-
tiis, potē-
tia, & so-
spitate
bonorū

in malis defendant. Tertio pro-
pter electos, vt eos castigent,
& à malis actibus emendent,
Sospitate autem pollent nec cū
hominibus flagitiā sentiunt, vt
post eos grauior dolor excru-
ciet. Boni autem inedia, op-
pressionē languore afficiuntur,
ne in malis delectentur, aut si
aliqua contra Deum egerint,
deleantur si non per paciētiā
coronentur. *Discipulus.* Cur e-
contra quidam boni hic diuiti-
is redundant, & potentia sub-
limantur, validitate roboran-
tur, mali autem pecuniæ op-
pressionē, infirmitate laborāt?
Magister. Quibusdam electis di-
uitiæ ideo conceduntur, vt bo-
na quæ amant rebus impleant.
Et per hæc etiam admonentur
si hæc temporalia suauia quan-

to ma-

to magis æterna videntur. Potentia sublimantur. Primo propter seipfos, vt bona quæ mente conceperunt potenter exercere possint. Secundo propter electos, vt eis in bonis tutela sint. Tertio propter reprobos, vt eos reprimant, ne tantum quantum volunt noceant. Sanitate solidantur, ne iusti de eorum egritudine contristentur, sed de eorum salute lætentur. Econtra, quidam mali hic ægestate, afflictione corporis, dolore suspirant, vt per hæc discant quàm amara sunt, ad quæ prius moribus festinant. *Discipulus.* Quare quidam mali diu viuunt, quidam vero boni citius moriuntur, econtra, aliqui boni diuturnam vitamducunt, mali vero celerius obeunt? *Ma-*

De miseria malorum.

De longa vita malorum.

gister.

gister. Mali ideo diu viuere permittuntur, vt electi per eos exerceantur, & viciis corrigantur, ipsi vero post, maiori supplicio torqueantur. Boni autem citius tolluntur, ne diutius hic aduersis atterantur, sed maturis gaudiis inferantur. Econtra, longeva vita iustis datur, vt meritum illorum augeatur, cum plures per eorum exempla conuertuntur. Mali sanè celeriter ad tormentum rapiuntur, vt electis adhuc errantibus timor incutiatur, & sic ab errore trahantur. *Discipulus.* Sūt foelices, qui hic aduersitate nō tanguntur? *Magister.* Immo infoelices sunt quibus permittitur hic suauiter viuere, & omnia desideria sua pro libitu implere. Sic aduersitate non tangun-

De vita
longa iu-
storum.

De infoe-
licissimis

tanguntur, quia tali modo ut arida ligna ad ignem nutriuntur, Contra sunt foelicissimi, qui hic à suis desideriis arcantur, & multis asperitatibus exercentur, quia tali modo, ut filij ad regnum erudiuntur flagellis, ut dicitur, Deus flagellat omnem filium quem recipit. Volo te scire, quod reprobis, quamuis corona regni potantur omnino impotentes sunt, & nunquam sine supplicio erunt, electi vero quamuis captiui, quamuis in carcere semper, potentes sunt, & nunquam premio carebunt. *Discipulus.* Pro Dei amore fac me hoc celerius videre. *Magister.* Reprobi impotentes sunt, quia præuenit eos ira Dei. Bonū uolūt, & ideo nullo modo possūt.

Malum

De foelicissimis.
Hebr. 12.

Impotentia reproborum.

Boetius.

Malum vero volūt & possunt.
Malum vero probatum est nihil esse, ideo constat eos nihil posse. Sine supplicio non sunt, quia sæua conscientia cruciantur, continuo timore anxiantur, ne capiantur, ne occidantur, ne res suæ tollantur, Vnde dicitur, Non est pax impiis dicit Dominus. E contra, electi nimium potentes sunt, quia præuenit eos gratia Dei, & bonum volunt & possunt, malum vero despiciunt. Premium non carent, quia sine timore manent, & futuræ libertatis certi gaudent. Vnde dicitur, Iustus sine timore erit. Aliud autem volo tibi insinuare, quod malis nihil boni contingat, & bonis nihil mali eueniat, *Discipulus.* In Dei nomine

Potentia
electorū.

quid

quid loqueris? Nonne hic mali conuiujs deliciantur, decore & commixtione mulierum iocundantur, & preciosa veste gloriantur, pecunia & magnis ædificiis exaltantur. E contra, boni hic carceribus includuntur, verberibus tunduntur, fame & siti, & aliis cruciatibus affliguntur? *Magister.* Cum fortuna malis prospera ariserit & eis copiam de suo cornu his bonis quæ enumerasti repleuerit, tunc assimilantur pici, qui mordens hamum gratulatur, sed hoc tripudio de aqua tractus enecatur. Aut illi cui poculum mellis præbetur, & post sine fine amarum mare epotare cogetur, nam pro epulis replentur, vt ille ciues absinthio amaritudinis, & pro

Mali in
opes &
miseri.

G

mulic-

I. ue. 13.

mulierū amore sulphureo phæ-
tore, pro vestitus nitore, indu-
entur confusione, & pro pecu-
nia & ædificiis hereditabunt
vmbas in infernalibus antris.

Vnde dicitur. Ducunt in bonis
dies suos, & in puncto ad infer-
na descendunt. Porro boni,

quosquos asseris, huiusce mo-
di incommodis affici, similes
sunt illis, qui piper vel aliam

Iob 21.

amaram herbam gustu præli-
bant, vt vinum præsumptum
suauius sapiat. Ita ipsi pro car-
cere recipientur in æterna taber-
nacula, pro verberibus obtine-
bunt gaudium & lætitiā, pro

Lucæ 16.

Apo. 7.

Iusti lo-

cupletes

& beati.

fame & siti non esurient neq;
sitiēt amplius, pro cruciati-
bus fugiet dolor & gemitus.

Ex quo probo, iustos semper
locupletes & beatos, impios

esse

esse inopes & miseros. *Discipul.*
 Vnde dignitates. *Magister.* A
 Deo utiq; sunt omnes dignita-
 tes vel potestates, malorum seu
 etiam bonorum. Vnde potestas
 non est nisi à Deo. Cur autem
 aliquando boni, aliquando ma-
 li potestates sortiantur, iam su-
 perius dictum est. *Discipulus.*
 Quam sententiã profers de his
 qui eas vendunt velemunt?
Magister. Qui eas emunt cum
 Symone interitum suscipiunt.
 Qui vero vendunt cum Giezi
 lepram animæ incurrunt. *Disci-
 pulus.* Habent prælati maius
 meritum apud Deum? *Magi-
 ster.* Ordo officij aut dignitas
 potestatis nihil confert homi-
 ni apud Deum, si desit meri-
 tum. Porro qui in Ecclesiis
 præfunt, vt Præbiterij &

De digni-
 tatibus.

Actuū. 9.
 4. Reg. 5.

G 2

Episco-

De cura
pastoralis
prælatorum.
Matth. 24
Gregori.

Episcopi, si verbo & exemplo bene præ sunt, tot præmia præ aliis habebunt, quot animæ per eos saluæ fiunt, vt dicitur. Super omnia bona constituet eos. Si autem subditis verbum salutis subtrahunt, & eos in roueam mortis per sua exempla ducunt, tot pœnas præ aliis hæreditabunt, & quot animæ eorum exemplo perierunt, vel quot saluare prædicando neglexerunt, vt dicitur. Cui plus committitur, plus ab eo exigitur. Et iterum. Potentes potenter tormenta patientur. Qui autem in sæcularibus prælati sunt, vt Reges & iudices, si iuste iudicant, & subiectos clementer tractant, maiorem gratiam præ aliis à iusto iudice Deo consequentur, quia qui

Sap. 6.
Prælatorum
sæcularium
conditio.

bene

bene ministrant, bonum gra-
 dum sibi acquirunt. Si autem
 iniuste & crudeliter populum
 opprimunt, atrociora suppli-
 cia præ aliis habebunt, quia
 durissimum iudiciũ fit his qui
 præsumunt, & iudicium sine mi-
 sericordia ei qui non fecit mi-
 sericordiam. *Discipulus.* Cum
 electi non sint de mundo, cur
 cum reprobis patiuntur aduer-
 sa mundi? *Magister.* Quia ma-
 lis communicant, ideo cum
 ipsis aspera tollerant, quia vo-
 ro in mundialibus sæpe irreti-
 untur, ideo à mundi infortu-
 niis affliguntur. *Discipulus.* Quid
 est prouidentia Dei? *Magister.*
 Ea cognitio qua omnia ventu-
 ra præsciuit, immo inspexit vt
 præsentia. *Discipulus.* Si Deus
 cuncta præsciuit, & ita ea ven-

1. Tit. 2.

Sapient. 6.

Iacobi 2.

De prou-

dentia

Dei.

Augusti.

tura per Prophetas prædixit, & non possit in sua prouidentia falli, & cœlum & terra prius transierunt quam verba Dei possint immutari, videntur necessitate cuncta euenisse quæ nunquam contigerunt, vel adhuc futura sunt. *Magister.* Duæ necessitates sunt. Vna naturalis, vt solem in oriente oriri, vel diem noctem sequi. Altera voluntaria, vt hominem ambulare, sedere. Quæ Deus vult vt fiant, vt cœlum & terram inuitabile est non euenire, sed omnia necesse est contingere. Quæ autem tantum fieri permitit, vt homines per liberum arbitrium bonum vel malum facere, non est necesse euenire. Omnia quæ futuri homines facturi erant, Deus

futura

Necessitas duplex.

Præsentia Diuina.

futura præsciuit & per Prophe-
 tas fienda prædixit. Non ta-
 men aliquam vim sua præsci-
 entia eis obtulit vt fierent, sed po-
 tius ipsi vim necessitati intule-
 runt, cum voluntatem suam
 explerent. *Discipulus.* Accidit
 aliquid casu? *Magister.* Nihil
 omnino, sed omnia Dei ordina-
 tione. *Discipul.* Quomodo tunc
 aliquæ Ecclesiæ vel ædificia et-
 iam fortuito igne inuadente
 quasi casu concremantur? *Mag.*
 Casus nihil est. Scriptum est
 autem, Nihil fit in terra sine
 causa. Vnde patet, quod nul-
 la Ecclesia vel alia causa etiam
 in mundo nec comburitur, nec
 destruitur, nisi prius a Deo iu-
 dicetur. Contigit autem hoc
 tribus causis. Primo si Ecclesiæ
 ædes per iniuste acquisita fiât.

Casus ni-
 hil est.
 Job. 5.

Ecclesiæ
 detrimē-
 tum pro-
 pter tria.

Secundo si inhabitantes eas per immundicias coinquinant. Tercio, si eas homines plus quam Deum diligunt. Sed nec minimum pecus homini moritur, vel infirmatur, nisi nutu Dei iudicetur. *Discipulus.* Cū mors & egritudo sint poenae peccati, cur hæc pecora patiuntur cum per discretionem peccare nesciant. *Magister.* Per ea homo punitur cum eorum dolore vel morte in animo torquetur. *Discipulus.* Hoc potest esse de domesticis, Quid dicis de agrestibus? *Magister.* Quod ea egritudine vexantur euenit eis à corrupto aere, vel ab aliis rebus quæ ob peccatum hominis in contrarium mittuntur. *Discipulus.* Quid est prædestinatio Dei? *Magister.* Ea ordinatio qua

Mors &
ægritudo peco-
rum.

ante

ante creatum seculum quosdam ad suum regnum præordinauit, de quib⁹ nullus perire possit, & omnes saluari necesse sit,

De præ-
destinati
onc.

Quosdam ad pœnam quos peccatores præsciuit, de quibus nulla salus erit. *Discip.* Quomodo possint agnosci? *Magister.* Qui in bonis artibus vsq; in finem perseuerauerint, vel mala quæ faciunt, ea deseruerint, & ad pœnitentiam profuerint, & in hac vsque in finem perdurauerint hii prædestinati sunt. Qui autem in malis perdurat vel bona agens hæc relinquit, & mala perpetrat, & in his vsque in finem insistit, de reprobis existit. *Discipulus.* Si nullus saluari potest nisi prædestinati sunt, ad quid alij creati sunt, vel in quo rei sunt vt pereant? *Magister.* Quic-

Rom. 8.

G 5

quid

Reprobi
quare
creati.
Gregori

quid prædestinati faciant, perire nequeunt, quia omnia cooperantur in bonum illis, etiã ipsa peccata. Post grauiora humiles erunt, & de sua saluatione vberiores Deo laudes referunt. Reprobi autem propter electos sunt creati, vt per eos in virtutibus exercentur, & à vitiis corrigantur, & eorum collatione gloriosiores appareant, & cum eos in tormentis viderint, de sua euasione amplius gaudeant. Et etiam propter seipsos iuste pereunt, cum malum sponte sua eligunt, & volunt sine fine viuere, vt possint sine fine peccare. *Discip.* Quare Deus permittit per eos peccare electos? *Magister.* Vt patefaciat eis diuitias misericordie suæ. *Discipulus.* Saluatur præde-

prædestinati si non laborant?
Magister. Prædestinatio taliter
est constituta, vt præcibus vel
laboribus obtineatur, quia per
multas operationes & tribula-
tiones oportet nos introire in
regnum Dei. Paruulus itaque
per mortem, prouectis autem
ætate datur prædestinatio per
laborum exercitationem. Quia
vero scriptum est. In domo Pa-
tris mei mansiones multæ sunt,
vt vnusquisque obtineat man-
sionem secundum suum propri-
um laborem, ita prout quisq;
plus laborauerit digniorem,
qui minus inferiorem posside-
bit. Nullus tamen plus labo-
rare poterit, quam eum diuina
gratia adiuuerit, nec aliam quis
mansionem habiturus erit quã
eam ad quã anteq̃ mūdi exordiū

Laboran-
dum pro
salute æ-
terna.

ioan. 14.

præor-

Gratia
Dei ad-
iutrix.

Rom. 9.

Vbi su-
pra.

Thob. 4

præordinatus fuit, quia non
volentis neque currentis, sed
miserentis Dei est. Ita nullus
reprobatorum plus facere præ-
ualet quam Diutna censura per-
mittit, nec aliam poenam habe-
bit, qui eum Diuinum iudiciū
ante mundi creationem, suum
interitum habiturum præsci-
uit, vt dicitur, antequam bo-
num vel malum fieret. Esau o-
dio habui, Iacob autem dile-
xi, *Discipulus*. Sicut illi viden-
turrei, qui multa de Deo au-
dierunt, & obsequi noluerūt,
ita videntur innoxij qui nun-
quam aliquid de Deo audie-
runt, & ideo non fecerunt. *Ma-
gister*. Homines sunt ita creati,
vt naturaliter per dilectionem
proximi seruiant creatori, per
illud, Quod tibi non vis fieri,

alij

alij ne feceris. Nullus vult pa-
 ti furtum, adulterium, homi-
 cidium, non faciat vlli. Cum
 hoc homines in proximo sper-
 nunt, Deo qui est dilectio con-
 tradicunt. Quamuis nullus in
 orbe sit angulus, vbi notus nō
 sit Deus, cum mercandi gratia
 vel alterius rei, & in terras vbi
 Deus colitur mixti homines e-
 ant, & quæ ibi de Deo audie-
 runt, domi referunt, & ideo
 sunt inexcusabiles. *Discipulas*
 Possunt excusari qui Deum
 ignorant & bona, & ideo fa-
 ciunt mala? *Magister.* Qui igno-
 rat ignorabitur, Qui enim De-
 um in fide & opere vt gentes
 ignorant, hos Deus vt hostes
 damnat. Qui autem per fidem
 Deum nouerint, sed volunta-
 tem eius simpliciter vt rustici

Augusti.
 i. Ioan. 4

i. Cor. 4.

De dam-
 natione
 rustico-
 rum.

igno-

Lucæ 12.

Vbi fu-
pra.

ignorant, si damnantur non grauiter damnantur, vt dicitur, Seruus nesciens voluntatē domini sui & non faciens, vapulabit plagis patiens. Qui autem per ingenium scire possunt, sed per maliciam scire dissimulant, vt Clerici durius puniuntur, vt dicitur. Qui scit & non facit plagis vapulabit multis. Qui vero bona audire nolunt, & quæ debent facere discere contemnunt, duplici animaduersione subiacebunt. Primo pro contumelia, quia scienter peccant. Secundo pro contemptu, quod bonum discere recusant, vt dicitur, Reuelabur cœli iniquitatem illorum, & terra aduersus eum consurget in die furoris Domini, qui dixerunt Domino recede a nobis, scientiam

entiam viarum tuarū volumus.

Disc. Quid est originale pecca-

tum? *Mag.* Iustitia; *Discip.* Pla-

nius edicito mihi. *Magist.* Deus

primo hominem iustum fecit,

quam iustitiā ipsum seruare &

posteris relinquere iustum fuit.

Omnis itaq; homo tali iustitia

nāsci debuit, quali Adam cō-

ditus fuit. Sed quia hanc Adā

sponte deseruit, omnis homo in

iniustitia originē viuēdi sumit.

Quæ iniustitia originale pecca-

tum vocatur, qua omnis homo

damnatur, nisi ei in baptisate

per mortem redemptoris dimit-

tatur. *Discipulus.* Cum omne

peccatum sola voluntate per-

petratur, non ideo quōmodo

iuste infanti recēter animato

vel nato peccatum imputetur,

præsertim cū nullam voluntatē

peccan-

IOB IO.

De pec-
cato ori-
ginali.

Infans re-
cens na-
scitur p-
pter tria.

peccandi habeat, nullamq; iustitiam facere vel intelligere, præualeat. *Magister.* Infans recenser animatus vel natus, tribus de causis existit. Primo quia iustitiam naturaralem nõ habet quam Deus primo homini contulit. Secundo quia debitor satisfaciendo pro temeritate desertionis existit. Tertio, quia miseria incurrendo se inutilem suo Domino fecit. Omnis autem homo Angelis adæquandus iustus nasci debuit, sicut Deus constituit. Sed quia hanc Adam deseruit, Deus eam ab omni posteritate eius exigit. *Discipulus.* Cum scriptum sit. Filius non portabit iniquitatem patris, & iterum. Unusquisq; onus suum portabit quomodo ab infantia istud

Eze: 18.
Galat. 6.

exigi-

exigitur quod à parente delinquitur? *Magister.* Nullius peccatum ab alio exigitur, nullus pro alterius, sed pro sua ipsius iniustitia punitur. Deus iustitiam ab omni homine exigit, quam primo dedit. Omnis autem homo in natura est Adam, in persona est filius Adam. Sed quia omnis homo absq; hac iustitia nascitur, non pro hoc quod Adam eam deseruit, sed quia ipse eam non habet punitur. Igitur quia naturalis iustitia in infante non inuenitur, à iustitia Dei iuste repellitur, ac iustissime cum iniustis à Deo poenæ subiicitur; qui etiam in tertiam & quartam generationem, peccata iuste vlciscitur. *Discipulus* Nil magis cupio audire. *Magister.* Deus in prima ge-

Iusta puni-
tio pec-
cati ori-
ginalis.
Exod. 20

Vindica-
tio pecca-
ti in quar-
tam ge-
neratio-
nem.

H

nera-

Exo. 14. generatione peccata retribuit, dū peccātes pro naturali lege spre-
ta diluuiο deleuit. In secunda
generatione puniuit, dū delin-
quētes per idolatriā mari rubro
obruit. In tertia generatione
peccantes mulctauit, dum eos
per transgressa scripta lege, bel-
lis exterminauit. In quarta ge-
neratione peccata vindicabit,
dum p̄ despecto Euangelio cō-
temptores extrem⁹ ignis deuo-
rabit, quāuis ipsi p̄ peccatis pa-
rentū filij in sua iniustitia iuste
deseruntur, & hic & ibi puniā-
tur. Quatuor quoq; genera sūt
peccādi, Cōgitatio, locutio, o-
peratio, in malis perseuerantia.
In tertia igitur & quarta gene-
ratione Deus peccatū retribuit,
dum pro factis in malis perdu-
rantes punit. *Disc.* Cū caro tan-

Peccati
genera 4

tum ab

tum ab Adā assumatur, anima autē à Deo tribuatur, mirū est quomodo iuste ab anima exigatur, quod per carnē cōuahitur? *Mag.* Non puto te ita desipere, vt arbitreris carnē absq; anima hominē esse. Anima quippe ad hoc datur, vt caro viuificetur. Itaq; ante acceptā animā nihil à carne exigitur, nec ab anima ante coniunctionē carnis quicquā exquiritur, præsertim, cū in semine humanæ conceptionis nulla culpa, sicut nec in sanguine, nec in sputo esse comprobatur, & anima innocēs à Deo creatur. Porro animæ & corporis coniunctio homo dicitur, & ad hoc debitum Ade iusti exigitur, & in iniquitatibus concipitur, id est in concupiscentia. Omnis namque

H 2

homo

Peccati
origina-
lis iniu-
stia.

homo debuit sine concupiscen-
tia generari, sicut manus ma-
nui iungitur absq; delectatio-
ne. Sed quia primus homo à
iustitia naturali recessit, & in-
terdictum concupiuit, mox cō-
cupiscentia eum seruum sibi
subegit, & ipsum omnesq; po-
steros sibi in concupiscentia sua
generare cōegit. Igitur omnis
qui in concupiscentia concipi-
tur, iniustus nasci conuinci-
tur, & ideo si absq; baptisma-
te, quæ est mors Christi mori-
tur, in cœlis Angelis cōquã-
dus non assumitur. Nullus
quippe Angelis æquabitur, ni-
si cui nulla iniustitia sicut nec
ipsis dominabitur. Nemo autē
mundus à forde, nec vnus no-
ctis in orbe. *Discipulus.* Adhuc
scrupulus meum animum tenet

Galat. 5

cui

cui fortiter inheret. *Magister.*
 Quisnam? *Discipulus.* Cum caro
 insensibilis sit ac per se facere
 nihil possit, nulla ratione vi-
 deo qualiter aduersus spiritum
 concupiscere dicatur, & eum
 ad consensum sui attrahere a-
 struatur. *Magister.* Hoc clavis
 David clausam citius reserabit.
 Quemq; hominem ab Adam
 carnem, animam autem à Deo
 constat habere, sed concupi-
 scentiam, nec ab Adam, nec à
 Deo habere, nullus ignorat.
 Cum vero anima carni iuncta
 fuerit, concupiscentiam ab ea
 trahit. Duas autem vires inef-
 se animæ nullus dubitat, vnam
 quæ corpus viuificat, alteram
 quæ inuisibilia considerat. Et
 illa qua corpus viuificatur ani-
 malitas, vel carnalitas, vel sen-

Galat. 2.

Vires ani-
mæ du-
plices.

H 3

suali-

sualitas nominatur. Illæ autem quæ inuisibilia cōtemplantur, spiritus vel mens, vel intellectus nuncupatur. Inferior ergo pars animæ quæ animalitas vocatur, à corpore quod corrumpitur aggrauatur & sensibus carnis vniuersa ab eis obruitur, & spiritalia obliuiscitur, tantum in terrenis delectatur, & idcirco caro appellatur, &

Sapi. 9.

contra spiritum concupiscere astruitur. Superior autem vis animæ quæ spiritus vel interior homo nominatur, spiritua- lia & cœlestia scrutatur, caduca respuens, inuisibilium contemplatione delectatur, & ideo carni aduersari prohibetur. *Di-*

Separati
o spiritus
ab ani-
ma.

scipulus. Quomodo spiritus ab anima potest separari? *Magi- ster.* Sicut Adam ab Eua. A-

nima

nima namq; vxor spiritus scribitur caro vtriusq; ancilla dicitur. Spiritus itaque imperet vxori suæ per rationem, anima obediat marito suo per dilectionem, caro ancillæ obediat, famuletur per operationē. Quod si vxor ab ancilla illecta maritum ad consensum mali inclinauerit, & ipse cum ea per ancillam peccatum perpetraverit, sicut serpens periuadens, mulier concupiscens, vir consentiens, pœnis subduntur.

Discipulus. Quid ergo facient?
Magister. Sara scilicet anima, Abrahe, id est spiritui adherens carnalia respuat, spiritua- lia concupiscat, Agar ancillā, id est carnem suam vigiliis & ieiuniis ad bona opera cōstringat, & sic eis Isaac, id est verum

Genes. 3.

H 4

gaudi-

gaudium nascetur, quo non discordes, sed per eum pace concordemur. *Discipulus.* Habet incrementum anima? *Magister.* Non quantitate sed

Defatuis

ratione. *Discipulus.* Qualiter nasciunt quidam fatui, dum animæ rationales sint? *Magister.*

Cum crassior humor in vitioso matris vtero concipitur, quodammodo anima in hoc corpore sculo hebetatur, sicut etiã iam adulti aliqua infirmitate sensu priuantur. *Discipulus.* Sunt animæ ab initio creatæ aut creantur quotidie? *Magister.* Deus omnia simul & semel per materiam fecit, vt dicit. Qui fecit quæ futura sunt. Postmodum autem vniuersa per speciem distinxit. Animæ igitur ab initio sunt creatæ inuisibili mate-

Eecle. 3.

ria.

ria, formantur autem quotidie per speciem, & mittuntur in corporum effigiem. Vnde & Dominus ait, Pater meus vsq; modo operatur, & ego operor. Et alibi. Qui finxit singulatim corda, id est animas. *Discipulus*. Cur corpus vocas immundum de Christiano natum homine? *Magister*. Quia de immundo semine concipitur, vt dicitur. Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine. Et alibi. In iniquitatibus conceptus sum. *Discipulus*. Cum homo totus in baptis- mate mundetur, & coniugium bonum prædicetur, quomodo immundum semen eius dicitur? *Magister*. Homo in baptis- mate interiorius & exteriorius sanctificatur, sed rursus semen eius per

Creatio
animarum.

Ioan. 5.
Psalm. 32

H s

carnis

Iob 14.
Psalm. 50

Transfu
sio pecca
ti origi
nalis.

carnis concupiscentiam coinquinatur. *Discipulus.* Cum illa commixtio nequeat fieri absq; delectatione carnali, & ille infans non possit repugnare parentibus, vt pote adhuc informatus, quomodo est ipse immundus, aut culpæ aut pœnæ obnoxius? *Magister.* Crimen huius pollutionis parentes deferentes transfundunt quasi iure hereditario in generatione prolis, & ideo tenentur obnoxij culpæ Adæ, in quo omnes peccauerunt, & in quo omnes mortui sunt. *Discipulus.* Si omnes mortui sunt, quomodo nascuntur viui? *Magister.* Sicut si quis ad aliquam fenestram se demonstraret & statim reuerteretur, sic homo nascens quasi demonstratur in mundo, & mox

in mor-

in mortem reuertitur. *Discipulus.* Si peccata relaxantur in baptismo, cur baptifantur qui de eis nascuntur? *Magister.* Si aliqua pasta veneno fuerit corrupta, omnes panes ex ea cōfecti sunt mortiferi. Sic Adam fuit massa corrupta, & ideo ex eo omnes nati sunt, & idcirco morte digni, nisi fuerint in morte redēptoris per baptismum viuificati. Sicut ergo parentes pro se ipsis sunt in baptismo emundati, sic filios oportet pro se ipsis per mortem Christi in baptismo renouari, vt dicitur. Omnes in Christo viuificabuntur. *Discipulus.* Si prægnans baptifatur prodest infanti illa baptifatio si in ea moriatur? *Mag.* Nihil, Nondum enim per secūdū Adam fuit natus, & ideo in
 Chri-

Rom. 5.
 2. Cor. 5.
 Anselmo
 De bapti
 smo.

1. Cor. 15.

Christo non iudicatur renatus
Discipulus. Cur non permittit
 Deus quosdam nasci vt bapti-
 sentur, aut natos prius morte
 subtrahit quam regenerentur?

Psalm. 35

Magist. Iudicia tua abyssus mul-
 ta, ideo occulta. Quamuis cau-
 sa in his eluceat, cum notum sit
 quod propter electos fiat, vt
 videlicet cum istos immeritos
 & pene sine peccato viderint
 in pœna, & se post multa faci-
 nora tam indebitos in gloria ve-
 berius iubilantes, Deo gratias
 referant, cuius gratia tam me-
 ritas pœnas euaserunt. *Discipu-
 lus*. Quam pœnam habent par-
 uuli? *Magister*. Tenebrosam
 tantum. *Discipulus*. Nocet ali-
 quid infantibus, quod illicito
 coniugio, scilicet de adulterio
 vel cognatis, vel Monachis,

vel

De par-
 tibus.

vel Monialibus nascuntur?

Magister. Nihil omnino, si fuerint baptisma consecuti. Sicut nec tritico nocet, si furatum per furem fuerit seminatum. *Discipulus.*

Nocent peccata parentū filijs, vel filiorum parentibus?

Magister. Pater nō portabit iniquitatem filij, filius non portabit iniquitatem patris. Si filij parentibus in malis non consenserint, aut parentes filios prohibere ab his non poterunt, nil nocebunt peccata adulterorū adulteris, sicut nec Iosue nocuit quod prauum patrem habuit, & rursum ei non nocuit quod nequam filium genuit. Si autē parentes filiis vel filij parentibus consensum præbuerint in peccatis malis suis, cum ipsis etiam non pro illorum sed pro

Eze. 18.

suis

suis malis damnabuntur. *Discipulus* Est graue peccatum ducere cognatam? *Magister*. Secundum naturam nullū, secundum Ecclesiæ statum magnū. *Discipulus*. Quomodo hoc probas? *Magister*. Nullum peccatum fuit comedere pomum, sed contra Dei præceptum comedere fuit maximum. *Discip.* Quare tunc sancti parentes olim suas duxerunt cōsanguineas? *Mag.* Caritas apud illos non extendit sed latius quam ad amicos, vt dicitur. Diliges amicum & odio habebis inimicum. Debu-erunt ergo cognatorum filias accipere, quibus possent amorem impendere. Apud nos autem extendit se caritas etiam ad inimicos, vt dicitur, Diligite inimicos vestros. Quia igitur

Cognite
dilectio
si licita.

Anselm.

tur ipse sanguis non cogit cognatos diligere, statuit sancta Ecclesia per spiritum sanctum alienorum filias ducere, vt vxor inter nos & extraneos sit dilectionis vinculum, quo charitas se dilatat per omne genus humanum. *Discipulus.* Quomodo probas non esse peccatū cognatam ducere? Licet duobus fratribus duas sorores ducere? *Magister.* Licet, soror enim vxoris meæ fit mea cognata per eius sanguinem. Rursus meus frater cognatus efficitur vxoris meæ per meum sanguinem. Si igitur secundum naturam est peccatū, aut ducit meus frater meam & suam cognatam? Igitur secūdū naturā nullū est peccatum, secūdum interdictū graue est piaculū. *Di.* Nō possū

Leui. 19.

Matth. 3.

intel-

Comma-
trum du-
ctio si li-
cita.

Coniugi-
um Chri-
sti & Ec-
clesiæ.

intelligere quomodo sit illicitum commatres vel filiolas ducere. *Magister.* Hoc sicut superius secundum naturam non est peccatum, sed secundum Sacramentum. Sicut vxor filij, tu mater est in carnali generatione, sic illa quæ illum suscepit de fonte fit eius mater in spirituali generatione. Et ita fit tua commater soror tuæ vxoris, & filiola tua soror tuæ filiæ. Similiter si tu alterius filiam leua-ueris compater, idem frater sui patris eris, & non licet vlli duas sorores, aut mulieri duos fratres accipere. Igitur per sacramentum tale coniugium est penitus illicitum. Propter quod sacramentum, per carnale conubium significatur Christi & Ecclesiæ coniugium. Sicut enim

VIR

vir mulieri commixtus vnum
 cum ea corpus efficitur. Ita Ec-
 clesia per comestionem Corpo-
 ris Christi vnum cum ipso, &
 ipse per assumptionem huma-
 næ naturæ vnum cum ea effici-
 dicitur, vt scribitur. Erunt
 duo in carne vna, Ego autem
 dico in Christo & Ecclesia. Si-
 cut ergo humana natura à Chri-
 sto erat aliena, quam sibi con-
 iunxit, ita debet esse foemina
 ex alia parentula quam vir in
 matrimonio ducit. *Discipulus*
 Quid de commatibus? *Magi-*
ster. Commatres & filiolaræ ideo
 nobis in copula interdiciuntur,
 quia nobis spiritualiter in sa-
 cramento coniunctæ nascun-
 tur, & indignum iudicatur. vt
 de spirituali ad carnalem de-
 scendatur. *Discipulus.* Licet plus
 I quam

Gene. 2
 Ephes. 5

quam vnam vxorem ducere?
Magister. Sicut Christus non nisi vni Catholicæ Ecclesiæ copulatur, sic ex lege Diuina vir iure non nisi vni mulieri forciatur. Vnde & primi patres nuptias non repetisse leguntur, Quod autem inter Christianos vna mortua alia ducitur, non est Diuinum, sed Apostolicum permissum, vbi dicit. Si autem acceperis vxorem, non peccasti, Hoc autem dico, secundū indulgentiam, & non secundū imperium. Et hoc ob incontinentiæ medicamentum, ne in fornicationis prolabatur abyssum. Porro quod repetitur tertio, fornicationi ascribitur.
Discipulus. Anima mea gratulare, quia omnia quæ desiderasti contigit me audire. Eija nunc
nobili-

Vno du-
cenda.
1. Col. 7.

nobilis Doct̄or, pocula Spiritus sancti tibi abunde infusa conferuis tuis largiter erueta, & quod mihi iam de praelatis dixisti, de reliquis Ecclesie ministris quid sentias insinua.

Magister. Primo igitur sacerdotes si bene vixerint exēplo sunt mundi. Si bene docuerint, verbo, sunt sal terræ. Reliqui vero sunt fenestræ in domo Domini, per quos lumen scientiæ splēdet his qui sunt in tenebris ignorantia. Si bene vixerint & non docuerint sunt carbones ignis qui ardēt & nō lucent, Si bene docuerint & male vixerint, sunt ardens candela quæ aliis lucet, & sibimetipsi cera liquefcēte deficit. Vel cāpana de qua aliis dulcis sonus redditur, & ipsa assiduo pulsu atteritur.

Sacerdotes quibus similes.

Iohel. 2.
Apoc. 6

De reli-
giosis.

Hier. 48

De mili-
tibus.
Psal. 87

Si autem nec bene viuunt nec bene docent, sunt fumus qui ignem obfulcat, & aciem oculorum reuerberat. De his dicitur. Stellæ non luxerunt, ideo ceciderunt. *Discipulus*. Quid dicis de mundi contentientibus, scilicet Monachis & aliquibus habitu Religiosis? *Magister*. Si propositum suum bene viuendo & religiose expleuerint, milites Dei erunt. Si autem miserabiliores sunt omnibus hominibus, quia nō habent, nec sæculum nec Deum. De his dicitur: Descendent in infernum viuentes, quia scientes. *Discipulus*. Quid sentis de militibus. *Magister*. Parum boni: De præda enim viuunt, de rapina vestiantur, dehinc possessiones coëmunt. De his dicitur. De-

cccc

fecerunt in vanitate dies eorū, ideo ira Dei descendit super eos. *Discipulus.* Quid habent mercatores spei? *Magister.* Paruam, Nam fraudibus, periurijs, furtis, omne pene quod habent acquirunt. *Discipulus.* Nonne sacra loca frequenter visitant, libenter Deo sacrificant, & elemosynas dant? *Magister.* Hæc omnia ideo faciunt, vt Deus eis res suas augeat, & habitas custodiat, per hæc recipiunt mercedem suam. De his dicitur: Qui confidunt in multitudine diuitiarum suarum, vt oves sunt positi in inferno, mors depascet eos. *Discipulus.* Quid varij artifices? *Magister.* Pene omnes pereunt. Nam quicquid faciunt, cum maxima fraude agunt. De his dicitur: Non

De mercatori-
bus.

De artificibus.
Iob 24.
Psal. 42.

De iocu
latoꝝ.

sunt tenebræ, & nō est vmbra
mortis, vt abscondantur ibi,
qui operantur iniquitatē. *Disc.*
Habent spem ioculatores? *Ma-*
gister. Nullā. Tota namq; intē
tione sunt ministri Sathanæ.
De ipsis dicitur: Deum nō co-
gnouerunt, & ideo Deus spre-
uit eos & Deus subsanabit eos,
quia derisores deridentur. *Disc.*

De pu-
blicis pœ-
nitenti-
bus.
Prou. 2.

Quid dicis de publicis pœnitē-
tibus. *Mag.* Noli dicere pœni-
tentibus, sed Deum irridenti-
bus. Deum enim irrident, & se
ipsoꝝ decipiunt. Qui lætantur
cum male fecerint, & exultant
in rebus pessimis, cum homines
occiderint cantant, cū adultera-
uerint, exultant, cum peierant
aut sacrilegium perpetrant, ca-
hinnāt. In pœnitentiā consti-
tuit diuersa fercula, diuersa fer-

Esai. 66.

cula

cula quærūt, variis poculis inebriari gestiūt, & omnibus deliciis plus quā alij defluunt. De his dicitur. Dabit Dnūs in carnem eorum vermē, & ignem inextinguibilem. *Discip.* Quid de fatuis? *Mag.* Inter pueros computantur. Melius enim nesciūt facere, & ideo saluantur. *Disc.* Quid de agricolis? *Mag.* Ex magna parte saluantur, quia simpliciter viuunt, & populū Dei suo sudore pascunt, vt dicitur, Labores manuum tuarū quia manducabis. *Discipulus.* Quid de paruulis? *Magister.* Non loquentes, vt sunt triennes duntaxat baptisma consecuti saluantur, vt dicitur, Taliū est enim regnū cœlorū. Qui vero quinquēnes sunt & supra, quidam pereant quidam saluantur.

De fatu.
is.

De agricolis.
Psal. 138

Matt. 19.

Augusti.
Matt. 7.
2. Tim. 2.
Rom. 9.

Magister. Arcta est via Domini quæ ducit ad vitam, & pauci ambulant per eam. Tantum ut columba pura grana eligit, ita Christus electos suos de his omnibus generibus latentes colligit, qui etiam quosdam de genere latronum assumit, Nouit enim qui sunt eius, pro quibus etiam sanguinem fudit. *Discipulus.* Cum scriptum sit Christus pro impiis mortuus est, & gratia Dei pro omnibus gustauit mortem profuit mors eius impiis: *Magister.* Christus pro solis electis mortuus est, quod tunc erant impij, & in foelicitate positi. Pro omnibus autem dicit, scilicet de omnibus gentibus, & de omnibus linguis, & non solum illius temporis, sed pro omnibus futuris, &

Pro quibus Christus mortuus.

pro

pro his, qui erant in inferni claustris, vt dicitur, Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Domus Israël est regnum, Deum videntium, id est Angelorum. Oues quæ perierat sunt electi, quos venit Christus sua morte redimere, vt dicitur. Animam meam pono pro ouibus meis. Pro suis dixit, non pro illis de quibus dixit, vos non estis ex ouibus meis. Vnde dicitur, Venient hæc omnia super generationem istam, scilicet malorū.

Discipulus. Cū sit Christus ipsa misericordia, & miserationes eius super omnia opera eius, qui venit vocare nō iustos sed peccatores, cur non est misericors eorum? *Magister.* Christus est misericors super eos qui se

Matt. 15.

Ioan. 10.

Ibidem.

De misericordia

Dei.

Psal. 163.

Marci 2.

Psal. 138.

I s

cogno-

cognoscunt miseros, impij autem putant se iustos, ideo non vocat eos Dominus, ut dicitur. Non miserearis omnibus qui operantur iniquitatem. Et cū ipse sit ipsa iustitia, si supra mēbra dyaboli flecteretur misericordia, esset iniustus. Porro milerationes eius super omnia opera eius, quia solem suum oriri facit super iustos & iniustos, & pluit super eos & pascit eos. *Discipulus.* Possunt aliquibus signis internosci boni & mali? *Magister.* Possunt iusti, namq; si bene consciij & de futura spe certi sunt, vultu hilares, oculi eorum quadā gratia micantes in castu modesti, de abundantia cordis, dulces in verbis. Mali autem deprauata cōscientia, & cordis amaritudine

---

sunt

Matth. 5.

De signis
malorū
& bono-
rum.

sunt vultu nebulosi, verbis & factis instabiles, risu immoderati, tristitia mordaces, intemperati ipso ingressu, scilicet modo tardi, modo festiui, venenū, quod corde gerunt, nunc amaris, nunc impuris dictis fundunt *Disc.* Si morte Christi peccata sunt remissa, cur baptisamur? *Mag.* Peccata per mortē Christi relaxantur, si in fide mortis Christi baptisamur. *Discipulus.* Quot modis relaxatur peccata? *Magister.* Septem. *Discipulus.* Quibus? *Magister.* Primo per baptismum. Secundo per martyrium. Tertio per confessionem & pœnitentiam, vt dicitur, Confitebor iniusticiam meam Domino & tu remisisti impietatem peccati mei. Quinto per lachrymas, vt dicitur,

Augusti.

Septem
modis
peccata
relaxan-
tur.
Psalm. 13
Eccle. 3.

Sicut

Matt. 5.
Iacobi 5:

De con-
fessione.

Iudiciū
Dei dūx.

Sicut aqua extinguit ignem, ita eleemosina extinguit peccatū. Sexto per indulgentiam in nobis peccantibus, vt dicitur. Si remiseritis hominibus, & Pater vester dimittet vobis. Septimo per charitatis opera, vt dicitur, Caritas operit multitudinem peccatorum. *Discipulus.* Quid valet confessio? *Magister.* Quantum baptismus, Sicut enim in baptismo originalia, ita in confessione remittuntur peccata actualia. Est etiam iudicium. Nam duo sunt iudicia Dei. Vnum hic per confessionem. Aliud in vltimo die per examinationem, in quo iudex Deus ipse, dyabolus accusator, homo reus. In isto vero sacerdos Christi vicarius iudex, homo reus, & accusator.

Poeni-

Pœnitentia est sententia. Qui
 hic iudicatur, non ibi accusa-
 tur, vt dicitur, Non iudicat
 Deus bis in idipsum. *Discipulus.*

Valet pœnitentia, vel eleemo-
 sinæ si non deseruntur peccata?

De pœni-
 tentia.

Magister. Sicut omnia medica-
 menta non valent ad sanandũ
 vulnus, quam diu ferrum fue-
 rit infixum, nisi ferrum extra-
 hatur. ita omnia benefacta nõ
 proderunt nisi peccata relin-
 quantur. Nam qui facit pec-
 catum seruus est peccati, & ne-
 mo potest alienum seruum fa-
 cere liberum *Discipulus.*

Proderunt beneficia malis? *Magister.*

Matt. 8.

Pro omnibus quæ fecerint bo-
 nis, recipient homines retribu-
 tionem, siue in hac vita siue in
 futura. In hac vita, vt dicitur
 de diuite. Recepisti bona in vi-

ta tua.

Lucæ 16.
Matt. 19.

De voti-
uis pere-
grinati-
onibus.

ta tua. In futura vero, vt dicitur, Centuplum accipies. Ita contra de omnibus quæ fecerint malis, homines punientur, aut in hoc seculo, aut in futuro, vt dicitur. Ante Dei vultum nihil vnquam transit in ultum. Igitur aut ipse homo punit poenitendo, aut Deus iudicat puniendo. *Discipulus.* Prodest Hierosolimam petere aut alia loca sacra inuisere? *Magister.* Melius est pecuniam cum qua dotati sunt in pauperes expendere. Si qui autem amore Christi accensi ul' Sanctorum, peccatorum confessione facta, & pecunia de propria hereditate, vel proprio labore acquisita, ierint, & se apud congregationes Sanctorum orationibus commendauerint de rebus suis ipsis,

is ipsis; & aliis pauperibus imperientes; laudandi sunt; quia Helena atq; Eudoxia laudantur quæ hoc fecerunt. Si qui vero propter curiositatem vel laudem ad sacra loca discurrunt, hæc in mercede accipiunt, quod amena loca aut decora edificia viderunt, vel laudem quam ipsi amauerunt. Si qui autem pecunia per lucrum, aut per furtum, aut per rapinam, aut per oppressionem coacervatam perrexerunt, ita Deo vel Sanctis accepti erunt, sicut is qui filium coram patre imolat, & sic cruentatis manibus ad eum venit. *Discipulus.* Cur Deus non concessit homini, ut sumpto cibo saltim per septimanam possit carere illo? *Magister.* Fames est vna de peccati pœnis

Fames
peccati.

pœnis. Homo sic creatus erat, ut si vellet, sine labore beatus viueret, Postquam autem cecidit, non nisi per laborem redire potuit? Quod si famem, vel frigus & cætera incommoda non sustineret, laborare nollet, & sic semper extortis a regno manaret. Indidit ergo ei Deus famem, ut hac necessitate coactus laboraret, & ad æterna hac occasione redire quæat. Et hoc de electis tantum accipe, nam reprobis omnia ad pœnam sunt. *Discipulus.* Est homini præstitutus terminus vitæ, & si potest hunc excedere viuendo, vel præuenire moriendo? *Magister.* Vnicuique statutum est à Deo quam diu debeat viuere in hoc sæculo. Ultra quem terminum non potest

De periodo hominis.

potest homo viuere vel vnum
momentum; vt dicitur, Con-
stituisi terminos eius qui præ-
teriri non poterunt. Potest au-
tem multis modis ante venire,
siue in arma, vel bestias ruen-
do, siue veneno, vel laqueo
vitam extorquendo, aut flammis,
aut vndis insiliendo. Si-
cut mercenarius prauis mori-
bus potest efficere, vt non so-
lum mercede priuetur, verum
etiam ante tempus creditum,
expellatur. *Discipulus.* Proba,
Magister. Deus eduxit filios
Isreel de Ægypto, vt daret eis
terram promissionis. Quã pro-
pter peccata non sunt adepti,
sed antequam illuc perueniret,
sunt in deserto prostrati *Disci-
pulus.* Peccat iudex si eos pu-
nit? *Magister.* Immo peccat si

Iob 14.
Præuen-
tio mor-
tis natu-
ralis mul-
tiplex.

Roma. 3.

K

non

non punit. Vindex est enim ira
Dei in hoc ipsum constitutus.
Disc. Peccat ministri qui à iudi-
cibus iussu damnatis mortis sup-
plicium inferunt? *Mag.* Mini-
me, sed potius manus suas la-
uant in sanguine peccatorum.
Disc. Qui in criminibus fuerint
deprehensi, & à iudicibus ad
suspendendū vel ad aliud sup-
plicium damnati in ipso articu-
lo poenituerint, est spes aliqua
de illis? *Mag.* Magna. Quidam
enim per ipsum suppliciū pur-
gantur, & vt latro in cruce sal-
uantur, quidā orationibus San-
ctorum de poenis liberantur?
Disc. Quæ causa est quod pue-
ri quæq; melius possunt disce-
re quam senes? *Mag.* Quia ad-
huc in ipsis est noua anima &
ad vniuersa curiosa, in senibus

vero

vero quotidiano visu vel au-
ditu est sensus obtusus, & per
multas cogitationes attenuatus
Discip. Cur non possunt iusti si-
gna hoc tempore facere sicut o-
lim fecerunt? *Mag.* Nullus vn-
quam Sanctorum fecit aliquod
signum, sed Deus per eos fecit,
qui menti illorum praesedit, vt
dicitur. Tu es Deus qui facis
mirabilia. *Disc.* Habent homi-
nes custodes Angelos? *Magist.*
Vnicuiq; genti & vnicuiq; ci-
uitati praesunt, qui iura, leges,
& mores iuste dispendant &
ordinant. Vnaquæq; etiam a-
nima dum in corpus mittitur,
Angelo committitur, qui eti-
am eam semper ad bonum inci-
tet, & omnia opera eius Deo
& Angelis in caelum referat. *Disc.*
Cum Deus omnia sciat & sancti

Psal. 76.

K 2

Ange-

Angeli in eo cuncta cernant, quid potest ei referri quod nesciat? *Magister.* Angelis aërus nostros Deo, & coangelis narrare non est aliud quam de nostro profectu mundo gratulati, ut dicitur. Gaudium est Angelis Dei super vno peccatore poenitentiam agente. Sicut e contra illorum contristari est, de nostris male gestis indignari. *Discipulus.* Sunt iugiter interra cum his quos custodiunt? *Magister.* Cum opus fuerit in auxilium veniunt, maxime cum præcibus inuitati fuerint. Non est enim mora veniendi, cum in momento de cælo ad terras, & iterum ad cælum relabi possint. Qui cum ad nos descendunt gloria intima non fraudantur, qui semper vident faciem

Lucæ 15

Matt. 18

ciem Patris quocunq; mittantur. *Discipulus.* Qualiter apparent hominibus? *Magister.* In forma hominis. Homo enim cum sit corporeus non potest videre spiritus, propterea corpus assumunt in aëre, quod homo hoc possit audire vel videre. Ipsum autem corpus magis visibile quam palpabile, non visibile tamen omnibus, nisi his solummodo quibus se volunt demonstrare. *Discipulus.* Sunt dæmones hominibus insidiantes? *Magister.* Vnicuiq; vitio positi sunt dæmones, qui sub se habent innumerabiles qui animas iugiter ad vitia illicitiunt, & mala hominum suo principi cum magno cahinno referunt. Si quis autem illorū ab istorū aliquo pugnans vin-

Angelo-
rum ap-
paritio.

Dæmo-
num po-
testas.

K 3

citur,

citur, mox ab Angelo custode
 eius in abyssum retruditur. Nec
 amplius in aliquo Sanctorum
 congressu permittitur, quamuis
 alius à principe dæmonum in
 loco eius subrogetur. Sicut è-
 nim homo à Dyabolo victus
 mox de paradiso eiectus, ita cū
 quis dæmonum à Sanctis supe-
 ratur cōfestim cōfusius damna-
 tur. Hi corpus de crasso aëre
 sumunt palpabile, quo magis
 possint fallere. *Discipulus.* Pos-
 sunt obsidere quos volunt?
Magister. Gregem porcorum nō
 potuerunt nisi permitti, quāto
 minus homines. Aliquādo cor-
 pus hominis offendunt, illi ad
 coronā, sibi autē ad pœnā. Ma-
 lorum animas semper obsidēt,
 Interdum etiā corpora vexāt.
 Corpus hominis in baptisate

vt tem-

Dæmo-
 num ob-
 sessio.
 Matt. 18.

vt templū Spiritui sancto oleo
& chrismate dedicatur, vt di-
citur. Templum Domini san-
ctum est, quod estis vos. Igi-
tur hoc templum semper aut
Spiritus sanctus, aut immū-
dus spiritus inhabitat. *Discipulus.*
Quid valet olei vnctio infir-
mis? *Magister.* Peccata confessa
& non iterata vel quotidiana
per hanc vnctionem relaxan-
tur, vt dicitur. Si in peccatis est
dimittentur ei. Si de peccatis
pœnitentiam non egit, ista vn-
ctio nō solum nihil ei prodest,
sed & multum obest. *Discipulus.*
Prodest pœnitentia in extre-
mis? *Magister.* Qui peccata sua
vsque ad mortem differunt,
non ipsi peccata, sed pecca-
ta eos deserunt, qui eos diu-
tius seruos habere nolunt. Qui

1. Cor. 3.

De exte-
ma vncti-
one
Iacobi 5.

R 4

tamēn

Pœnitentia finalis.

Luc. 21.
Eccle. 12.
Vnde mors dicitur, & de triplici morte.

tamen ex corde pœnitent in ipsa morte, misericordiam inuenient, sicut latro in ipso mortis exitio, vt dicitur. Quacūq; hora ingemueris, saluus eris. *Discipulus.* Vnde dicitur mors? *Magister.* Ab amaritudine vel à morsu pomi vetiti, vnde mors est orta. Sunt autem tres mortes, Immatura vt infantū. Acerba vt iuuenum. Naturalis vt senum. *Discipulus.* Cum peccata in baptismo dimittantur, & cum mors sit pœna peccati, cur permittitur post baptismum electis dominari? *Magister.* Vt possint pro Christo pati & magis coronari. Est & aliud, Si immortalitas corporū in baptismo daretur, non pro Deo sed pro hac immortalitate ad baptismum ab hominibus fe-

1. Cor. 5.

stina-

stinaretur, & sic nullus ad regnum reuerteretur. Peccatum ergo in baptismo dimisit peccanti non remisit vt iusti per fidem ambulent, per operationē se exerceant, donec mors à vita absorbeatur. *Discipulus.* Dimittuntur reprobis in baptismo peccata? *Magister.* Dimittuntur. Sed cum ipsi post in eadem peccata relabuntur, quæ dimissa erant etiam in eis reuoluuntur, vt dicitur. Omne debitum dimisi tibi. Et mox subditur. Tradidit eum tortoribus, donec redderet vniuersum debitum. *Discipulus.* Cur permittit eos ad baptisma vel alia Sacramenta accedere, cum sciat eos ab his deficere? *Magister.* Propter electos, vt trahat eos exemplo. *Discipulus.* Quæ

Matt. 18.

¶ 5

est bla-

De bla-
sphemia.
Lucæ 12

est blasphemia Spiritus quæ
nunquã remittitur neq; in hoc
seculo neq; in futuro? *Magister.*
In pœnitentia & diffidentia.
In Spiritu sancto datur remis-
sio peccatorum. Qui igitur de
gratia diffidit & non pœnitet,
hic blasphemat Spiritum san-
ctum, & hoc est irremissibile
peccatum. *Discipulus.* Nocet bo-
nis si occidantur, vel subita
morte rapiantur qui semper se
cogitauerunt mortuos? *Magister.*
Sive ergo ferro violenter, seu
à bestiis dilanientur, aut ñam-
mis, aut vndis immergantur.
ve: suspendantur, vel in rota
frangantur, vel in quolibet a-
lio infortunio moriantur, sem-
per est preciosa in conspectu
Domini mors Sanctorũ eius, vt
dicitur. Quacũq; morte iustus
moria-

Plal. 115

moriatur iustitia eius nō aufe-
retur ab eo. Et talis mors non
obest, immo multum prodest,
quia si quid peccati contraxe-
rint per humanā fragilitatē, re-
laxatur per mortis acerbitatē.
Disc. Quid prodest malis si diu
decubant in lectis antequā mo-
riantur? *Mag.* Nihil. Quacūq;
enim morte moriantur, mala &
subita moriūtur, & qui se nuna-
quā cogitauerūt mortuos, ideo
semper mors peccatorū pessima.
Disc. Obest iustis si in Ce-
miterio nō sepeliātur? *Mag.* Ni-

Psal. 35.

Eccle-

Ecclesiæ confouentur, quæ per
 latitudine terræ diffunduntur.
Disc. Confert eis aliquid quod
 in sacris locis tumulatur? *Mag.*
 Qui in pænis sūt, in hoc pdest
 quod eorū corpora in sacris lo-
 cis sepeliuntur, quod eorū præci-
 bus adiuuātur quib⁹ per sepul-
 turā sociantur. Et in hoc etiam
 pdest, quod cū illorū amici ibi
 conueniunt, p eis Domino pre-
 ces fundūt. *Disc.* Prodest malis
 si in sacros locos sepeliātur? *M.*
 Immo multū obest, si eis per se-
 pulturā iungātur à quibus lon-
 ge per meritis disiūguntur. Vn-
 de & multi legūtur sæpe effossi
 & à sacris locis longius piecti.
Disc. Longe faciat te Deus Ma-
 gister bone à malis & ciuibus
 ethereis societ te Christo
 in astris.

Explicet Liber Secundus.

ELV.

ELUCIDARIUM
THEOLOGICÆ
LIBER TERTIVS:

DISCIPVLVS:

Eia lux Ecclesiæ arripe gla-
dium tuæ nobilis linguæ,
& syluam quæstionum in qua
erro succide, vt liceat mihi er-
rabundo per te ad campum sci-
entiæ exire, & qualiter circa
mortientes agatur euolue. *Ma-*
gister. Sicut sponsus cum multi-
tudine militum ad suscipiendā
sponsam venit & eam cum can-
tu gaudens abducit, ita cum
istis in extremis agitur. Ange-
lus sui iustos cum multitudine
Angelorum venit & animam
eius sponsam Christi de carce-

Morien-
tium iu-
storum
susce-
ptio.

RE COI-

De para-
diso.

Qui sunt
perfecti.

re corporis tollit, & cū maxi-
mo dulcissimoq; melodiæ cā-
tu, & immenso lumine ac sua-
uissimo odore ad cœleste per-
ducit palatium in spiritualem
paradisum. *Disc.* Est hic paradi-
sus locus corpore⁹, vel vbi est?
Magi. Non est locus corporalis
quia spiritus non habitat in lo-
cis, sed est spiritualis beatorum
mansio, quā æterna sapientia
perfecit ab initio, & est in intel-
lectuali cœlo, vbi ipsa Diuini-
tas, qualis est facie ad faciem
continetur. *Discipulus.* Perdu-
cuntur illuc omnes animæ iu-
storum. *Mag.* Perfectorum a-
nimæ cum corpore exuuntur,
mox illuc inducuntur. *Discipu-
lus.* Qui sunt perfecti? *Magi-
ster.* Quibus præcepta non
sufficiunt, sed plus quam

præcep-

præceptum est faciūt, vt Martyres, Monachi, Virgines. Martyrium enim & virginitas sæculi abrenunçtatio, nõ sunt præcepta, sed Diuina consilia. Ideo in hoc facto regnum cœlorum quasi hereditario iure possidebunt, vt dicitur, Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hereditas Domini. Iustis autem aliquibus ideo mansiones adhuc differuntur, vt illis proficiat ad honorem, nobis autem ad salutem. *Discipulus.* Qui sunt iusti? *Magister.* Qui præcepta Domini implent sine quærela. Hi corporibus exuti in terrenum paradysum, vel in aliquod spirituale gaudium ab Angelis perducuntur, cum spiritus in locis corporalibus non habitare credatur. Est

---

quidam

Psal. 126.

Iustorū
ordo.

quidam ordo iustorum, qui perfecti dicuntur, qui tamen in libro Dei omnes scribentur. Ut sunt coniugati, qui mortui pro meritis in amœnissima habitacula recipiuntur. Ex his multi ante diem iudicij præcibus Sanctorum & eleemosinis viuentium in maiorem gloriã assumuntur, vt omnes post iudicium Angelis confortentur. Sunt quidam de electis quibus deest de perfectione, qui crimina sua differunt poenitere. Hi sicut peccans filius seruo traditur ad vapulandum, ita à Sanctis Angelis dæmonibus permittuntur ad purgandum. Qui tamen non plus eis nocere poterant, quam ipsi promeruerunt, aut quam sancti Angeli permittunt. *Discipulus* Quid potest

Lucæ 12

potest esse per quod hi liberentur? *Magister.* Missæ, eleemosinæ, ordines alij pij labores his profunt, maxime si ipsi viuentes hæc pro alijs fecerunt, & quidam ex his septimo die, alij tricesimo, alij anniuertario, quidam post multum temporis liberantur. Tamen post iudicium omnes cum supra dictis coæquatur. *Discipulus.* Cur magis aguntur hi dies quam alij? *Magister.* Tria & quatuor fiunt septem. Per tria fides Trinitatis, per quatuor homo, qui constat ex quatuor elementis intelligitur. Anima præterea habet tres vires, quæ sunt rationabilitas, iracundia, concupiscentia. Et omne tempus septem diebus voluitur. Aguntur igitur septem dies, vt quic-

De septimo, tricesimo, & anniuertario.

L

quid

quid anima in tribus viribus
suis per quatuor qualitates cor
poris in fide Trinitatis in septē
diebus huius temporis contra
septiformem Spiritum (quem
in baptismo suscepit) pecca
uerit, relaxerur. Triginta per
tres decem surgunt. Per tria
noua lex, propter fidem Tri
nitatis per decem vetus lex pro
pter decalogum intelligitur.
Triginta etiam diebus omnis
mensis labitur. Agitur igitur
Psal, 64. tricesimus. Menses sunt 12. vt
dicitur, Benedices coronæ an
ni benignitatis tuæ. Solis cur
sus per annum agitur, Lunæ
per mensem. Agitur itaque
anniuersarius, vt quicquid per
solem iustitiæ Christum & lu
nam Ecclesiam, & doctrinam
Apostolorū, qui sunt menses
boni

boni animi delinquitur remittuntur. *Discipulus.* Quid est purgatorius ignis? *Magister.* Quibusdam est purgatio in ista vita, cruciatus corporis quos eis mali ingerunt, Aliquibus afflictiones carnis, quas sibi per ieiunia, per vigiliis & per alios labores ingerunt. Quibusdam verò chararum rerum amissio, Quibusdam dolores, velegritudo. Aliquibus victus egestas. Quibusdam ipsius mortis acerbitas. Post mortem autem purgatio, aut nimius calor ignis aut magnus rigor frigoris, aut aliud quodlibet genus poenarum. De quibus tamen minimū maius est quam maximū quod in hac vita excogitari potest. Dū ergo ibi sūt positi, apparent eis S. Angeli, vel alij

De Purgatorio,

Corpus
quare da
mnetur.

L 2

Sancti,

sancti, in quorum honorem aliquid in hac vita egerunt & aut auram aut suauem odorem, aut aliud solamen impendunt vsque dum liberati introibunt in illam aulam, quæ non recipit vllam maculam. *Discipulus.* Quali forma sunt ibi positi? *Magister.* In forma corporum, quæ hic gesserunt. Dicitur etiam de dæmonibus, quod corpora de aëre eis dentur, in quibus crucientur. *Discipulus.* Cum corpus sit insensibile, & per se nihil possit operari, nisi hoc quod anima per illud operatur, quasi instrumentum, qua ratione damnatur? *Magister.* Cū homines inimicum suum obsident, prius ædificia sua destruunt vel incendunt, post ipsum excruciatum interimunt

vt de

vt de amissis rebus doleat in animo, & de illatis vulneribus, in corporis exitio. Corpus est vestimentum animæ vel habitaculum, quod quia contempto Creatore dilexit destruitur, & cum eo comburitur, vt & sui & habitaculi & vestimenti incendio crucietur. Est etiam instrumentum animæ, non quale est fidicini tibia vel carpentario oscie, sed ita ei coadunatur. vt quicquid egerit anima, corpus etiam fecisse dicatur, & ideo cum ea iuste damnatur. *Discip.* Dic mihi qualiter agatur circa malorū exitū? *Magister.* Cum mali in extremis sunt dæmones, cum maximo strepitu conglobati veniunt, aspectu horribiles, gestibus terribiles, qui animam præ va-

lido torpore de corpore excu-
 tiunt, & crudeliter ad inferni
 claustra pertrahunt. *Discipulus.*
 Quid est infernus, vel vbi est?
Magister. Duo sunt inferni, su-
 perior & inferior. Superior in-
 fima pars huius mundi, quæ
 plena est poenis. Nam hic ex-
 undat nimius æstus, magnum
 frigus, fames, sitis, varij do-
 lores corporis, vt verbera ani-
 mi, vt timor, verecundia.
 De hoc dicitur. Educ de carce-
 re, id est de inferno animã me-
 am, hoc est vitam meam. Infe-
 rior autem spiritualis locus est,
 vbi est ignis inextinguibilis.
 De quo dicitur. Eruisti ex in-
 ferno animam meam inferiori.
 Qui sub terra esse dicitur, vt
 corpora peccatiũ inferno sepe-
 liantur, vt dicitur. Sepultus est
 in infer-

Psal. 112.
 Lucæ 16.
 Psalm. 85

in inferno. In quo nouem speciales pœnæ esse leguntur. Prima, ignis qui ita semel est accensus, vt si totum mare implueret, non extingueretur, cuius ardor sic istum materiale vincit ignem, vt igne pictum, Iste ardet & non lucet. Secunda, est intollerabile frigus, de quo dicitur. Si igneus mons immitteretur, verteretur in glaciem. De his duabus dicitur. Fletus & stridor dentium, quia fumus de igne excitat fletum oculorum, frigus dentium stridorem. Tertia, vermes immortales, id est serpentes & dracones, visu & sibilo horribiles, qui, vt pisces in aqua, ita viuunt in flamma. Quarta, est foetor intollerabilis. Quinta, flagra cædentium, vt

Secunda

Tertia.

Quarta.

Quinta.

L 4

mallei

Sexta.

mallei ferrum percutiunt. Sexta, tenebræ palpabiles, vt dicitur Iob 10. c. Terra tenebrofa, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat.

Septima.

Septima, confusio peccatorum, quæ omnia ibi omnibus patent, & se abscondere non valent.

Oftaua.

Oftaua, horribilis visio dæmonum & draconum, quos igne scintillantes vident, & mirabilis clamor uentium & insultantium.

Nona.

Nona, sunt ignea vincula, quibus singulis membris constringuntur.

Pœnarū ratio.

Discipulus Quare tot miseras patiuntur? *Magister.* Quia consortium nouem ordinum Angelorum neglexerunt, iuste nouem tormentis adici merebuntur, & quia hic concupiscentia exarserunt, iuste ibi igne ardebunt. Quia ve-

ro fri-

ro frigore maliciæ hic riguerunt, frigore ibi pœnali stridebunt. Dicuntur namq; candere igne exterius vt glacies in hyeme. Vnde dicitur, Trans-

eunt ab aquis niuium ad calorem niuium. Et quia inuidia & odium hic eos vt vermes corroserunt, merito eos vermes mordebunt. Quia autem hic fetore luxuriæ dulciter delectantur, iustè ibi fetore atrociter cruciantur, & quia hic disciplinam accipere noluerunt, & cum hominibus flagellari non meruerunt. Ideo sine cessatione loris tunduntur, Vnde dicitur, Sunt parata iudicia, blasphematoribus & percutientes mallei stultorum corporibus. Qui tenebras vitiorum hic amauerunt, & ad lucem

Iob 14.

Prou. 19.

L 5

Chri-

Psal. 48

Christi venire noluerunt, ideo
 horridis tenebris ibi obscurra-
 buntur, vt dicitur. In æternū
 non videbunt lumen. Et quia
 hic peccata confiteri despexe-
 runt, quia hic bona videre &
 audire dignabantur, iuste ibi
 terribili visu, & miserabili au-
 dita replebuntur. Et quia hic
 per singula vitia erant diffu-
 xi, iuste ibi erunt per singula
 membra cathenis constricti.
 Optabunt mori, & fugiet mors
 ab eis. *Discipulus.* Qualiter sunt
 ibi positi? *Magister.* Capita sunt
 eis deorsum inclinata, dorsa ad
 inuicem versa, pedes sursum
 erecti, & vndiq; in pœnas di-
 stensi. *Discipulus.* Heu quid
 homo vnquam natus est, qui
 tali plectatur supplicio. *Magi-
 ster.* Quid fles? quid lachry-
 mis

Iob 3.
Apoc. 9

mis fluis? Dyabolus tantum
 & sua membra patientur. *Di-*
scipulus. Qui sunt membra eius?
Magister. Superbi & inuidi,
 fraudulentī, infidi, gulosi, e-
 brioti, luxuriosi, homicidæ,
 crudeles, fures, prædones, im-
 mundi, auari, adulteri, forni-
 catores, mendaces, blasphem-
 i, malefici, detractores, di-
 scordes. Qui in his fuerint in-
 uenti, ibunt in prædicta sup-
 plicia, nunquam reddituri.
Disc. Heu, videbunt eos iusti?
Mag. Iusti videbunt eos in pœ-
 na, vt magis gaudeant quod hæc
 euaserint. Mali etiã ante iudici-
 um videbunt bonos in gloria,
 vt magis doleant quod hanc ne-
 glexerunt. Post iudiciũ autẽ bo-
 ni quidẽ sepe videbunt malos
 in pœnis. Mali autẽ nunquam

Membra
 dyaboli.

Visio bo-
 norũ &
 malorũ
 post iudi-
 cium.

amptj-

amplius videbunt bonos. *Discipulus.* Non dolent iusti cum eos viderint torqueri? *Magister.* Non, licet pater videat filium, aut filius patrem, aut mater filiam, aut filia matrem ibi conspiciat, aut vir uxorem, vel vxor maritum, non solum non dolet, sed ita est eis delectabile hoc videre, sicut nobis cum viderimus pisces in gurgite ludere. Vnde dicitur. Lætabitur iustus cum viderit vindictam peccatorum. *Discipulus.* Non orant pro eis? *Magister.* Contra Deum sentirent si pro damnatis orarent. Ita enim Deo vniti sūt quod eis iudicia Dei per omnia placebunt. Ideoq; in eis gaudebūt. *Discipulus.* In quo inferno erant iusti ante aduentum Christi? *Magister.*

In su

psal. 57.

In superiori in loco quodam;
 iuncto inferiori, in quo pote-
 rant alterutrum conspiciere.
 Qui erat ibi quasi careret sup-
 plicio. Videbatur tamen eis se
 esse in inferno, cum essent sepa-
 rati à regno, illis autem qui e-
 rant in inferiori videbatur re-
 frigerium paradisi. Vnde &
 diues rogabat à Lazaro guttā
 super se stilari. *Discipulus.* Quā
 poenam habebunt ibi? *Magister.*
 Quidam tenebras tantum vt di-
 citur. Habitantibus in regione
 vmbrae mortis, lux orta est eis.
 Quidam ex eis erant in quibus-
 libet poenis. Venit ergo Do-
 minus ad infernum superiorem
 nascendo, vt liberaret oppres-
 sos à dyabolo. Descendit ad
 inferiorem moriendo, vt redi-
 meret captiuos à tyranno, vt
 dicitur.

Lymbus
 patrum.

Lucæ 25

dicitur. Dices his qui victi sunt
 exite, & his qui in tenebris re-
 uelamini. Vinctos vocat qui
 erant in pœnis, alios vocat in
 tenebris, quos omnes absoluit
 & ingloriã duxit Rex gloriæ.
Disc. Cognoscent se ibi? *Mag.*
 Animæ iustorum omnes iu-
 stos cognoscent, & nomine &
 genere, & merita eorum quasi
 semper cum eis fuissent. Ma-
 los etiam omnes in tantum co-
 gnoscent vt propter quod me-
 ritum vnusquisq; ibi sint sci-
 ant. Mali quoq; malos cogno-
 scent, & bonos quos vident, in
 tantum vt etiam nomina eorũ
 sciant, vt diues Abraë & La-
 zari. *Disc.* Orant animæ p̄ cha-
 ris suis? *Mag.* Iusti orant pro
 his quos in Domino amaue-
 runt, vel pro his qui eos inuo-
 cabunt

Esai. 49.

cabunt vt à malo seruentur, &
à mundi tentamentis liberentur,
& si in errore sunt, vt cor-
rigantur, & eis celerius associen-
tur. *Discipulus.* Qualiter orāt
Deum? *Magister.* Desiderium
eorum est oratio illorū. Quic-
quid enim desiderant, sine di-
lacione percipient. Illorum e-
ciam oratio est cruciatus cor-
poris, vel benegesta pro Chri-
sto, Deo representare. Non ta-
men aliquid orant, nisi quod
Deus facere disposuit alioquin
in cassum orarent. *Discipulus.*
Habent plenum gaudium?
Magister. Nequaquam, Sicut
enim ad conuiuium vocati ve-
nientes de sua susceptione sunt
læti, & de absentibus amicis
foliciti, cum autē simul vene-
riant amplius gaudebūt. Ita anime

Lucæ 15

-SUP

-IUSTO-

Ioan. 14.
De animarū se-
paratū
scientia.

iustorum de sua quidem gloria lætantur, & de absentia nostra sollicitantur. Cum autem corpora receperint, & omnes in vnum conuenerint, tunc gaudium habebunt plenum. *Discipulus* Quæ est domus Patris & multæ mansiones? *Magister.* Domus Dei est visio Dei omnipotentis, in qua iusti in Domino gloriantur. Mansiones sunt diuersæ pro meritis remunerationes. *Discipulus.* Sciunt animæ quæ hic geruntur? *Magister.* Iustorum animæ sciunt omnia, quæ geruntur, qui autem in pœnis sunt nesciunt, nisi quod eis Angeli vel Sancti referunt, Quæ verò in inferno sunt, nō plus norunt quid hic agitur quam viui sciunt quid ibi agatur. Vt tamen olim Prophetæ
quæ-

quædam sciuerunt, quæ alij
 ignorauerunt, non tamen om-
 nia, ita quædam animæ inter
 malos, quædam sciunt quæ
 alij nesciunt, quamuis non om-
 nia, quæ eis diuinitus reuelan-
 tur vel eis à morientibus & il-
 luc venientibus nunciantur,
Discip. Possunt apparere quan-
 do volunt, vel quibus volunt?
Magister. Animæ Sanctorū ap-
 parent quando volunt, & qui-
 bus volunt, siue vigilantibus
 siue dormientibus. Quæ autē
 in pœnis sunt non apparent,
 nisi ab Angelis permittantur
 vt pro liberatione sua rogent,
 aut libertate gaudiū suum ami-
 cis suis nuncient, Quæ autē in
 inferno sunt nulli apparere
 possunt. Si autem aliquando
 videntur apparere siue in so-

De ani-
 marū se-
 paratarū
 appariti-
 one.

M

mnis

mnis siue vigilantibus, non ipsæ
 sed dæmones creduntur in illa-
 rum specie, qui etiam se in An-
 gelos lucis transfigurant, vt
 decipiant. Si autem veraciter
 contingunt pro alicuius Sancti
 merito fit, vt sancto Martino
 anima latronis apparuit, Aut
 pro admonitione, vt anima Be-
 nedicti Papæ in montro appa-
 ruit, cuius & cauda a sinus me-
 dietas vrsus fuit, qui se die no-
 ctuq; per aspera & ignea trahi
 & post iudiciū deglutiendam
 asseruit ore gehennali. *Disc.* In
 qua forma apparent? *Mag.* In
 humana corpore assumpto de
 aëre. *Disc.* Vnde veniūt somnia?
Mag. Aliquando à Deo, quum
 aliquid futuri reuelatur, sicut
 Ioseph per stellas & manipu-
 los, quod fratribus suis præfe-

Gene. 37.

reitur.

retur. Aut aliquid necessariū
 admonetur, vt alius Ioseph qd
 fugeret in Ægyptiū. Aliquādo
 à dyabolo cū aliquid turpe vi-
 detur, aut bonū impediē niti-
 tur, vt in passione Domini de
 vxore Pilati legitur. Aliquan-
 do ab ipso homine, cū quid vi-
 derit, vel audierit, vel cogitaue-
 rit, hoc in somnis imaginatur,
 & in timore positus in tristitia,
 per læta ludificatur. *Disc.* Bene-
 dictū Dei verbū, quod tot se-
 creta mihi referat per os tuum

Matt. 2.

Matt. 27.

Explicit liber Tertius.

Hic aliqui librum Tertium partiuntur, &
 ex his quæ sequuntur faciunt quartū, vbi
 ponuntur multa de Antichristo & pœnis
 inferni. & resurrectione mortuorum,
 & de extremo iudicio.

ELVCIDARIII
THEOLOGIÆ
LIBER QVARTVS.

Nunc si rogare auderem
de Antichristo libenter
audirem. *Magister.* Antichri-
stus in magna Babylonia de
meretrice generis Dan nasce-
tur, in matris utero dyabolo
replebitur, in Corozaim à ma-
lificis nutritur, in vniuerso
orbe imperabit, totum genus
hominum sibi quatuor modis
subiugabit. Vno modo nobi-
les sibi assciscet per diuitias
quæ sibi maxime affluent, quia
omnis abscondita pecunia erit
ei manifestata. Secundo modo
vulgus sibi terrore subdit, quia

maxi-

maxima seuitia Iudæi cultores
sui erunt. Tertio modo sapi-
entia, & incredibili eloquen-
tia Clerum obtinebit, quia o-
mnes artes memoriter sciet &
omnem scripturam. Quarto
modo mundi contemptores
(vt sunt Monachi) signis &
prodigiis faller. Faciet enim
stupenda miracula, vt iubeat
ignem de cœlo descendere, &
aduersarios suos coram se con-
stituere, & mortuos resurgere,
& sibi testimonium dare. *Di-*
scipulus. Suscitabit mortuos ve-
re? *Magister.* Nequaquam, sed
dyabolus eius maleficio cor-
pus alicuius damnati intrabit,
& per illud loquetur, vt quasi
vium videatur, vt dicitur. In
omnibus signis & prodigiis
mendacibus, Hic est homo pec-

2. Thef. 2

cati filius perditionis, quo aduersatur & extollitur supra omne quod dicitur Deus, aut colitur, ita quod in templo Dei sedeat ostendens se tanquam sit Deus, hic antiquam Hierusalē reedificabit, hunc Iudæi ex toto orbe venientes, summo voto suscipient, sed per prædicationem Helye & Enoch ad Dominum conuertentur, & penè omnes dirum martyrium subibunt. *Discipulus.* Quali ætate illi duo venient? *Magister.* In ea qua assumptisunt. Qui etiam ab Antichristo qui vocatur contrarius interficientur. Hic monarchiā per tres annos & dimidium obtinebit, & deinde tentorium suum ad expugnandos iustos in monte oliueti extendet, in quo inuenietur

subito

subito mortuus spiritu oris Do-
mini, id est iussu Dei interfe-
ctus, vt dicitur Iob 40. capi.
Præcipitabit Dominus inclytū
vniuersæ terre in mōte sancto.
Disc. Cum dictum sit, dies illi
breuiabuntur propter electos,
erunt tūc breuiiores dies quā
nunc? *Magister.* Dies tam lon-
gi erunt sicut nunc vt dicitur,
Ordinatione tua perseuerant
dies. Dies dicuntur breuiari,
quia breue tempus, quia tres
& semis annis regnabit. Porro
corpora hominū creduntur mi-
nora fore, sicut nostra etiā mi-
nora quam antiquorum. *Disci-
pulus.* Quid postea erit? *Magist.*
Relinquētur quadraginta dies
his qui terrore vel fallacia la-
psi sunt, vt poenitere possint.
Post hoc qua die iudicium.

Matt. 12
Psal. 118

M 4

fiat,

fiat, omnis homo ignorat. *Discipulus.* Quæ est resurrectio prima? *Magister.* Sicut sunt duæ mortes, ita sunt duæ resurrectiones. Vna animarum, altera corporum. Cum homo peccat, anima moritur, quia à Deo deseritur, & in corpore quasi in sepulchro sepelitur. Cum vero per poenitentiam ad vitam Deum redit, quasi à morte resurgit. Alia erit corporum. *Discipulus.* Qua die? *Magister.* In die Paschæ, ea hora qua Christus resurrexit. *Discipulus.* Erit aliquis tunc in mundo? *Magister.* Ita plenus erit hominibus, vt est hodie, qui ita erunt operantes vt hodie quidam arant, quidam nauigant, quidam ædificant, quidam aliud atque aliud faciunt. *Discipulus.* Quid
de il-

de illis fiet? *Magister.* Iusti cū
resurgent mox ab Angelis in
aëre obuiam Christo rapiētur,
& in ipso & morientur & vi-
uificabuntur. Hoc præcessit
in Maria & Ioseph, qui cum
corpore raptus, & in ipso ra-
ptu creditur mortuus & reui-
uisens. Reprobi autem de ipso
timore morientur, & confe-
stim reuiuiscunt & hoc est iu-
dicare viuos & mortuos. *Di-
scipulus.* Resurgent qui in vteris
matrum sunt mortui? *Magister.*
Quotquot vitalem spiritū ac-
ceperunt resurgent. *Discipulus.*
Qua ætate vel qua mensura?
Magister. Qua erant cum essent
triginta annorum vel futuri e-
rant si ante mortui sunt. *Disci-
pulus.* Aliquando deuorat lu-
pus hominem, & caro hominis

vertitur in carnem suam, lupū vero versus, versus leo, quomodo resurget ex his homo? *Magister.* Quod fuit caro hominis, resurget, quod bestiarum remanet. Scit enim bene fecerere, qui sciuit ex nihilo cūcta condere. Siue ergo membratim à bestiis, siue à piscibus deorentur, omnes in resurrectione reformabuntur, in tantū quod capillus de eis non pereat. *Discipulus.* Si capilli & ungues pie sciti in locum suum redeunt nō deformes erunt? *Magister.* Non est intelligendum quod sint redeundi in priorem locum. Sed sicut figulus si vas nouiter fictum frangat & de eodem luto aliud faciat non attendens quod prius ansa vel fundus fuerit. Ita Deus de eadem materia

Lue. 21.

ria aliud corpus huic valde
dissimile reformabit, cui omnis
deformitas aberit, & omnis in-
tegritas & decor aderit, quam-
uis vnumquodq; membrum,
Deus in suum locum recenter
restaurare possit. *Discip.* Qui
hic habuerit bina capita, vel
plura membra, vel quibus de-
fuerint aliqua, aut pingues, aut
macres fuerint, resurgent tales?
Magister. Qui hic duo capite
habuerunt, duo & corpora re-
surgent, & vnaquæque anima
habebit corpus suum, cui ni-
hil indecens & detorme adhe-
reat vt omnia membra sana &
integra omni pulchritudine
plena habeat. *Discipulus.* Quid
sentis de abortiuis? *Magi-
ster.* In quantum est semen
patris

De cor-
poribus
resurgen-
tium.

Qua ho-
ra fiet iu-
dicium,

Exod. 12.

patris resurget in patre, in qua-
tum sanguis matris, resurget
in matre. *Discipulus.* Qualia cor-
pora habebunt? *Magister.* Im-
mortalia & incorruptibilia, &
vt splendidum vitrum perlu-
cida. Reprobi quoq; simul &
immortalia quamuis sint iugi-
ter in morte dolentia & incor-
ruptibilia, in hoc quod cum o-
mnibus poenis afficiantur non
consumantur. *Discipulus.* Qua
hora fiet iudicium? *Magister.*
Media nocte, qua hora Ange-
lus Ægyptum vastauit, ea ho-
ra electos suos de hoc mundo
liberabit. *Discipulus.* Qualiter
veniet Dominus ad iudicium?
Magister. Sicut Imperatori in-
gressuro ciuitatem corona &
alia insignia præferuntur, per
quæ aduentus eius dinoscitur.

Ita

Ita Christus in ea forma qua ascendit cum omnibus ordinibus Angelorum ad iudicium veniens, Angeli crucem ferentes præibunt, mortuos in occursum eius excitantes, omnia elementa turbabuntur tempestate ignis & frigoris mixtum; vndiq; furente, vndedicatur, Ignis ante ipsum præcedet. Et alibi, Pugnabit orbis pro eo contra insensatos. *Discipulus.* Erit iudicium in valle Iosephat? *Magister.* Vallis Iosephat dicitur vallis iudicij. Vallis semper est iuxta montem. Vallis est hic mundus. Mons est hoc coelum. In valle ergo fiet iudicium, id est in hoc mundo, scilicet in aëre, vbi iusti ad dexteram vt oues statuentur, impij autem ad sinistram vt hædi ponentur.

Psal. 96.

Sap'en. 5

Matt. 25.

Esaia 40

penentur. *Discipulus*. Quomodo ad dexteram vel ad sinistram? *Magister*. Ad dexteram solis sursum in gloria, ad sinistram deorsum in terra. Iusti autem geminis alis charitatis ad alta subleuentur, vt dicitur, Sancti sument pennas vt aquilæ, impij autem peccatis vt plumbum ad terrena, quibus toto corde inheserant deorsum deprimentur. *Discipulus*. Quali forma appetebit tibi Dominus? *Magister*. Electis in ea forma qua in morte apparuit. Reprobis vero in ea forma qua in cruce pependit. *Discipulus*. Erit illi crux scilicet lignum in quo Dominus est passus? *Magister*. Nequaquam, sed lux in modum crucis splendidior sole. *Discipulus*. Quare faciet filius iudicium?

Magi-

Magister. Filius est similitudo Dei, Angelus autem & homo quod Dei est vsurpauerunt iustum igitur est, vt cui facta est iniuria, iudicium faciat pro vindicta, quamuis Pater & Spiritus sanctus ei cooperentur?

Discipulus. Est ibi sedes in qua sedeat, vt dicitur, Sedebit super sedem Maiestatis tuæ?

Magister. Christus nunc dicitur stare, & pro sponsa sua pugnare. Tunc deuictis hostibus, & sponsa ad se recepta, in Maiestate sedebit, hoc est humanitas in diuinitate requiescet. Super sedē suā etiam sedebit, quia ab omni labore in Ecclesia cessabit. *Disc.* Habebunt Apostoli sedes. vt dicitur, sedebitis super sedes duodecim. *Mag.* Conscientiæ ipsorū sunt sedes eorū.

Matt. 19

in qui-

Psal. 121.

Ordines
quatuor
hominū
in iudi-
cio.

in quibus deuicto mundo & vicijs, quasi in sede triumphantes quiescunt. Sed etiam ipsi super sedes de aëre sedent, vt dicitur. Sedebunt sedes in iudicio. *Discipulus.* Qualiter fiet iudicium? *Magister.* Nunc sunt boni & mali mixti, & multi videntur boni qui sunt mali, & multi putantur mali qui sunt boni. Tunc ab Angelis boni à malis, vt grana à paleis fecerentur, & in quatuor ordines diidentur. Vnus ordo est perfectorum, cum Deo iudicantium. Alter iustorum qui per iudicium saluantur. Tertius impiorum sine iudicio pereuntium. Quartus malorum, qui per iudicium damnantur. *Discipulus.* Qui sunt qui iudicant? *Magister.* Apostoli, Martyres,

Mona.

Monachi, Virgines. *Discipulus.*
 Quomodo iudicabunt iustos?
Magister. Monstrabunt eis suā
 doctrinam & sua exempla fu-
 isse imitatos, & omni regno
 dignos. *Discipulus.* Qui sunt iu-
 sti? *Magister.* Qui opera mise-
 ricordiae in legitimo coniugio
 exercuerūt, vel qui peccata sua
 poenitentia & elemosinis re-
 dimerunt. His dicetur, Veni-
 te benedicti Patris mei. &c.
Discipulus. Dicitur hoc sono
 verborum? *Magister.* Cū Chri-
 stus homo ibi apparuerat, &
 ipsi in corporibus assistant, po-
 test esse quod haec verba sona-
 lia fiant, tamen cum ibi sit ma-
 nifestum per quod meritum
 quisq; saluetur vel damnetur,
 magis nobis per haec verba in-
 nuitor per quae merita saluen-

Matt. 25

N

tur.

Sine iudicio peribunt.
 Roma. 2
 Ioan. 19.

tur. *Discipulus.* Quomodo iudicantur? *Magister.* Cœlesti palatio qui hæc fecere digni consentur. *Discipulus.* Qui sunt qui sine iudicio peribunt? *Magister.* Qui sine lege peccauerunt, pagani scilicet & illi Iudæi qui fuerunt post passionem Christi. Nam post suam passionem legis observatio reputatur idolatria, id est supersticio. *Discipulus.* Videbunt ipsi Christum? *Magister.* Videbunt, sed ad sui perditionem, itidem videbunt in quem transfixerunt. Omnes namque impij in necem Domini consenserunt. *Discipulus.* Qui iudicantur & pereunt? *Magister.* Iudæi qui ante aduentum Christi sub lege peccauerunt, & mali Christiani qui malis operibus Deum negauerunt.

His

His dicetur. *Discedite à me maligni & c.* Quibus verbis nobis innuitur quare damnentur, quia crimina sua eleemosinis contempserunt redimere. Et debes notare, quod non dicit. *Venite benedico vos, sed quia benedicti estis venite, & quia estis maledicti discedite.* *Discipulus.* Quis benedixit istos, qui maledixit illos? *Magister.* Spiritus sanctus per ora amicorum & inimicorum. Electos benedixit, ut dicitur, *Benedicti vos à Domino.* Et iterum, *Benedictio Domini super vos.* Reperi vero per omnia maledicuntur, ut dicitur, *Maledicti qui declinant à mandatis tuis.* *Disc.* Quomodo iudicabunt eos Sancti? *Mag.* Suis meritis ostendent eos nec facta sua, nec dicta sua secutos,

Matt. 23.

Psal. 113.

Psal. 128.

Psal. 118.

Psal. 2.

N 2

ideo

Furor
vel ira
Dei.

ideo supplicio dignos. Hos in ira sua conturbabit Dominus, & deuorabit eos ignis. *Discipulus.* Habet Dominus furorem ac iram? *Magister.* In Deo non sunt tales motus, qui vt dicitur, Omnia cum tranquillitate iudicat, sed cum in reos sententia iustæ damnationis proferretur, eis irasci qui hæc patiuntur, videtur. *Discipulus.* Habebunt Sancti defensores aut mali accusatores? *Magister.* Conscientias suas. Ita namq; omnes à fulgore crucis illustrabuntur, vt sicut nunc sol ab omnibus in propatulo videantur. *Discipulus.* Quid est quod dicit, libri aperti sunt, & liber vitæ, & iudicati sunt mortui de his quæ erant scripta in libris? *Magister.* Libri sunt prophetæ, sūt

Apo-

Apostoli, sunt alij perfecti. Qui libri tūc erunt aperti, quia doctrina & exempla eorum omnibus patebunt. In quibus omnes quasi in libris videbunt quid facere vel quid vitare debuerunt. Liber vero vitæ, vitæ est Iesus, in qua omnes quasi in libro legunt, quid de præceptis eius vel facere vel neglexere. Liber vitæ etiam est vis Diuina, in qua omnes conscientias suas quasi scripturas studebunt. *Discip.* Quid sequitur? *Mag.* Peracto iudicio dyabolus cum toto corpore suo, scilicet omnibus impiis in carcerem, id est in stagnum ignis & sulphuris præcibitabitur. Christus cum sponsa sua, id est omnibus electis, cum triumphali gloria in ciuitatem Patris sui, id est,

Apoç. 20

Quid
post iudicium.

N 3

ad cœ-

Lucæ 12

ad cœlestem Hierusalem reuertetur. *Discipulus*. Quid est, transiens ministrabit illis & *Magister*. Hoc est, remota forma seruitutalem qualis est seclētis ostendet, vt dicitur. Manifestabo me ipsum. *Disc.* Quid est tradet regnum Deo & Patri, & Deus erit omnia in omnibus? *Magist.* Idem Christi humanitas, & tota Ecclesia in Diuinitate regnabunt. & Deus erit gaudium omnium, & gaudium singulorū. Singuli namq; singulare gaudium habebūt, & omnes simul de visione Dei gaudebunt. *Discipulus*. Quid postea de mundo erit? *Mag.* Conflagrabit. Sicut aqua olim mundo præualuit, & super omnes montes, quindecim cubitis præualēs altius ardebūt. *Disc.* Interibit penitus

Ioan. 14.
1. Cor. 15.

nitus mundus? *Mag.* Rerum
 mutabilitas, & poenæ peccati,
 scilicet frigus, æstus, grandi-
 nes, turbines, fulgura, tonitrua
 & aliæ incommoditates peni-
 tus interibunt. Elementa vero
 purgata permanebunt. Sicut
 enim præsens figura corporū
 nostrorum transibit, & longe
 aliam huic incomparabilem
 habebit, ita præsens mundi fi-
 gura penitus interibit, & lon-
 ge alia incomparabilis gloriæ
 forma erit, vt dicitur. Faciet
 Dominus cœlum nouū, & ter-
 ram nouā. Deniq; cœlum, sol,
 luna, stellæ, aquæ, quæ nunc
 festinant cursu quasi cupientes
 in meliorem statum immutari,
 tunc fixa stabiliter manebunt.
 & quieta in mirabili glorifica-
 tion: immutata. Nam cœlum

Esa. 65.

Esaie 50.

N 4

glori-

gloriam solis induet, sol septu-
pliciter plus quā nunc lucebit,
vt dicit. Sol habebit lumen se-
ptem dierum luna & stellæ ve-
stiantur ineffabili splendore.
Aqua quæ per Christi corpus
contigere meruit, & Sanctos in
baptismate lauit, omnem deco-
rem crysalli transcendet. Ter-
ra quæ in græmio suo fouit Do-
minicum corpus, tota erit pa-
radisus, & quæ Sanctorū tan-
guine est irrigata, odoriferis
floribus, liliis, rosis, violis im-
marcescibiliter erit perpetuo
decorata. Hæc immutatio dex-
teræ excelsi, quia terra quæ e-
rat maledicta spinisq; addicta,
tunc in perpetuum erit a Domi-
no benedicta, & labor & dolor
non erit vltra. *Disc.* Replesti me
bonis domus Domini, nunc dic
qualia

Psal. 76.
Gen. 3.

qualia corpora habebunt Sancti. *Mag.* Septies quā sol splendidiora & præ animo agilia. *Discip.* In qua ætate vel in qua mensura erunt. *Mag.* Omnes in illa ætate & in illa mensura resurgent & ibi apparebunt quā contigit eos hinc migrare. *Disc.* Erunt vestiti vel nudi? *Mag.* Nudi erunt, sed omni decore fulgebunt, & non plus de vllis membris quam nunc de gratiosiss oculis erubescant. Salus autem & læticia erunt illorū vestimenta. Nā Dominus induet corpora illorum vestimento salutis, & animas eorū indumeto læticiæ. Et sicut hic diuersa genera florum, ita diuersa genera colorum creduntur in corporibus Sanctorum, vt alium colorem Martyres, alium Virgines,

Psal. 64.
De corporibus
Sanctorum.

N 5

& hæc

Sanctorū
operatio
Psal. 83.

& hæc pro vestimentis reputabuntur. *Disc.* Possunt licenter facere quod volunt? *Mag.* Nihil nisi bonū volunt, ideo quicquid volunt libere agunt, & ubicunq; esse volunt sine mora ibi sunt. *Disc.* Quid operatur? *Mag.* Vacant & videbunt Deum, & in sæcula sæculorū laudabunt eum. *Disc.* Quæ est laudatio eorum? *Mag.* Deum Sanctos laudare est tantum de visione gaudere. *Disc.* Recordantur malorum quæ in corpore patiebantur. *Magister.* Omnium recordantur. *Discipulus.* Non habet inde dolorem? *Magister.* Immo magis gaudebunt quod omnia deuicerunt, sicut aliquis qui olim periculum belli euasit, & hoc post gaudens amicis narravit. *Discipulus.* Dic

Esaiæ 4.

mihi

mihi illorū gaudia. *Mag.* Gaudia Sanctorum erunt quæ oculus non vidit & c. *Discip.* Quæ sunt hæc? *Mag.* Vita æterna, beatitudo sempiterna, omnium bonorum sufficientia sine omni indigentia. *Disc.* Hoc planius edicito. *Mag.* Septem speciales glorias habebunt corporis, & septem animæ. In corpore quidem pulchritudinem, velocitatem, fortitudinem, libertatē, voluptatem, sanitatem, immortalitatem. In anima autem sapientiā, amicitia, concordia potestatem, honorem, securitatē gaudiū. *Disc.* Hæc rogo te aliquibus modis exprimere. *Mag.* Placeret ne tibi ut ita pulcher esses ut Absalon, in cuius corpore non erat macula, & cuius coma multo precio ponderabatur preciosa.

Anselm.

Boetius.
Dona
corporis
glorifica
ti.

1 Re. 14.

Disc.

Disc. O gloria. *Mag.* Quid si cū hoc decore esses tā velox quā Aſael, qui cursu superauit equos & canes *Disc.* O gratia.

2. Reg. 2.
Iudit 15.

Mag. Quid si cum his duobus ita fortis esses vt Samson, qui mille armatos viros prostrauit vna mandibula. *Disc.* O ingens decus

Mag. Quid si cū his tribus esses tantum liber quā Augustus, cui totus seruiuit mundus. *Disc.* O claritudo.

M. Quid si cum his quatuor ita voluptate estuares. vt Salomon, qui nūquā cordi suo denegabat quod desiderabat. *Disc.* O dulcedo.

Luc. 2.

Mag. Quid si cū his quinque ita sanus fieres vt Moyses cui nūquam motus est Deus, nec caligauit oculus. *Disc.* O suauitas

Deut. 3.

Mag. Quid si cum omnibus his habitis deberes fieri ita longe-

uus

uis vt Mathusalem, qui penè
 ad mille annos vixit. *Disc.* Ma-
 gnificētia mihi videretur si cu-
 opto ex his eligendi daretur, v-
 numquodq; p̄pregno iure eli-
 geret. Si quis autem his omni-
 bus polleret, merito tōto mun-
 do præferendus esset. *Mag.* O-
 portet vt interim sileas, vsque
 dū præstantiora audias. Quid
 si cum omnibus superioribus
 ita sapiēs esses vt Salomon, cui
 omnia erant manifesta. *Discip.*
 O Deus *Ma.* Quid si super hæc
 omnia omnes homines essent ti-
 bi amici, vt David Ionathe,
 quem dilexit vt animam suam.
Disc. O beatitudo. *Mag.* Quid
 si insuper omnes essent tibi ita
 concordēs vt Lelius Scipioni,
 de quibus neuter nisi quod al-
 ter voluit. *Disc.* O ineffabilitas.

Gen. 3.

1. Reg. 8.

Mag.

Mag. Quid si ad hæc omnia ita potens esses vt magnus Alexāder, qui Asiam, Africā, Europam sibi potenter subiugauit. *Disc.* O sublimitas. *Mag.* Quid si insuper ab omnibus adorareris vt Ioseph ab Ægyptiis, quæ adorauerunt vt Deum. *Discip.* O celsitudo. *Magister.* Quid si omnibus ita securus esses vt Helias & Enoch? *Discipulus.* O magnitudo. *Magister.* Quid si in omnibus his habitis tale gaudium haberes, quale is habet, qui cum ad ecclium ducitur, ad regnum capitur. *Discipulus.* O maiestas. *Magister.* Quid si amicū haberes quæ vt teipsum diligeres, & hic similiter vt tu, his omnibus abundaret, nonne duplex gaudium haberes? *Discipulus.* O inenarrabilitas. Mihi

vide-

videtur, quod si quis quædam
 ex his non omnia haberet, di-
 gnior toto mundo esset. Si
 quis autem his omnibus esset
 plenus, videretur iure Deus.
Magister. Recte sentis, his om-
 nibus longe excellentius exu-
 berant. Absalon namque for-
 mositas ibi esset deformitas.
 Porro illorum deformitas, erit
 vt solis claritas, vt dicitur,
 Fulgebunt iusti sicut sol, quia
 tunc septuplo plus quam nunc
 fulgescent. Et eis promittitur.
 Reformabit corpus humilitatis
 nostræ, configuratum corpori
 claritatis suæ. Nemo dubitat
 quin corpus Christi clarius sit
 quā sol, vt puta cop⁹ Creatoris
 quā creaturæ. Hōines autē tē-
 pla Dei dicuntur, quod sol nō di-
 citur. Si igitur corpora Sāctorū

---

corpo-

Formosi-
 tas cor-
 poris.

Matt. 13
 Philip. 3

2. Cor. 6

Corpori Christi qui splendidior quam sol est configurantur, & Deus in eis vt in templis habitat, necesse est vt magis perspicua sint templa Dei quã sol gloriæ habeat. Ecce qualis pulchritudo Sanctorum. Asael agilitas esset ibi pigra tarditas. Sane ipsi ita veloces sunt, vt quam cito oriens sol occidentem suo radio tangit, tam cito ab oriente in occidentem venire possint, & qui cito oculus se eleuans ad cœlum visum dirigit, tam cito de cœlo ad terram, de terra ad cœlos relabi poterunt. Hoc etenim Angeli facere possunt, quibus ipsi eoëquales erunt vt dicitur. Erunt æquales Angelis Dei. Ecce qualis illorum velocitas. Samson valitudo esset ibi inualitudo.

Agilitas
corporis

Luce 20

Nempe

Nempe illorum talis erit valentia, vt si montes & omnem molem terræ pede vertere vellēt, valenter possent. Hoc enim nemo dubitat Angelos posse, quibus ipsi æquales erunt. Ecce qualis iustorū fortitudo. Augusti libertas ibi esset captiuitas, qui potuit capi, ligari. Illorum vero talis est libertas, vt omnia obstantia penetrare valeant, & nulla creatura eos retinere queat, sicut sepulchrum Domini corpus non potuit retinere, quin inde resurgeret & ianuis clausis intraret, cui ipsi configurabuntur. Ecce qualis illorum libertas. Salomonis deliciae essent eis miseriae. O qualis illorum est voluptas, quibus ipse Deus fons omnium bonorum est insatiabilis facieras.

Libertas

Volu-
ptas.

O

Duæ

Beatitu-
do dūx.

Duæ sunt beatitudines. Vna minor paradisi. Altera maior coelestis regni, quarū quia neutrā experti sumus, de eis cōparationē dare nō possumus. Et duæ sunt miseræ, vna minor huius mūdi, altera maior inferni. Ex quibus quia vnā quotidie experimur, comparationem de non experta dare nouimus. Sicut igitur si ferrum igneum alicuius capiti esset infixū, & sic cadens per omnia membra transfiret, & sicut ille interius & exterius dolorem haberet, ita ipsi per contrariū modū in omnibus membris vis interius & exterius voluptatem habent. Hæc est voluptas multitudinē virorum & mulierū videre, speciosorum vestes preciosas, præclara ædificia cernere, dul-

re dulcē cantum, sermone concinnū, organa, lyras, cytharas, & talia audire, tymiana & alias diuersi pigmenti species odorare variis epulis deliciarī, blādia & mollia tractare multā pecuniam & variā suppellectilē possidere. Hæc omnia illis infinite redduntur. O qualē voluptatem visus ipsi habebūt, quibus singula membra vt oculus solis erunt, qui Regē gloriæ in decore suo cernent, omnes Angelos & omnes Sanctos interius & exterius conspicient. Gloriā Dei & Angelorum, Patriarcharū, Prophetarū, Apostolorū & Martyrum, Confessorum & Virginum, & omnium Sanctorum videbunt. Oculos suos, facies suas, omnia membra sua interius & exterius cernent,

Esaie 33

cogitationes singulorum Intu-
ebuntur, omnia quæ erunt in
nouo cœlo, & in noua terra cõ-
templabuntur, & inimicos su-
os qui se olim affixerunt, iugi-
ter in inferno videbunt, & de
his omnibus ineffabiliter gau-
debunt. O qualis voluptas au-
ditus illorum quibus incessan-
ter fonant harmoniæ cœlorū,
concentus Angelorum, dulcis-
sima organa omnium Sancto-
rum. Olfactio qualis, vt sua-
uissimum odorem de ipso fon-
te suauitatis Deo haurirent, &
odorem de Angelis & de om-
nibus Sanctis percipient. Eija
qualis illorum gustus, cum e-
pulabuntur & exultabunt in
conspectu Dei, & eum appa-
ruerit gloria Dei inde faciabu-
ntur, & ab ubertate domus Dei

ing-

Psal. 87.

Psal. 35.

inebriabūtur, Voluptas tactus
 qualis, vbi omnia aspera &
 dura aberunt, & omnia blanda
 & suauia arridebunt. O quam
 magna dulcedo dulcedinis di-
 uitiarū Dei, vbi in gaudio Do-
 mini super omnia bona sūt cō-
 stituentur. Ecce quales sunt di-
 uitiae beatorū. Moyse sanitas
 ibi esset infirmitas. Salus autē
 illorum à Domino. Quos si tē-
 tares impetere ferro non plus
 posses nocere quā radio Solis.
 Talis est sanitas Sanctorū. Ma-
 thusalem longeuitas esset illis
 plix mortis difficultas, quos
 mors & dolor fugient, qui in
 impetuū vinent. En quam ha-
 beant vitæ diuturnitatem, qui
 indeficientē vitā foeliciter he-
 reditabūt. Omnia quippe præ-
 terita, præsentia & futura sci-

Psal. 30.

Lucæ 12.

O ;

cnc

ent perfecte. Omnino omnium
 hominum siue in cœlo, siue in
 inferno nomina, genera, opera
 bona vel mala vnquã ab eis ge-
 sta norunt. Et nihil est quod e-
 os lateat, cum in sole iusticiæ
 cuncta pariter videãt. *Disc.* Sci-
 ent ergo ones Sancti quæcunq;
 feci? *Magist.* Vtiq; non solum
 quæ fecisti, sed quæ vnquam
 vel cogitasti vel dixisti, aut a-
 liquis homo siue bonum siue
 malum memoriter cognoscent.
Discipulus. Quid tunc valet cõ-
 fessio & pœnitentia peccato-
 rum si non delebuntur & si
 ipsi debent fœda & turpia fla-
 gitia nostra scire quæ etiam ex-
 horresco cogitare? *Magister.*
 Quid abhorres, quid times? an
 vereris quia de factis tuis ibi
 confundaris? De fœdissimis
 & turp.

& turpissimis actibus tuis confessis, & pœnitentia lotis, non plus verecundaberis quàm si quis nunc tibi narraret, quod olim gessisti in cunis. Nihil est aliud peccata dimittere, vel delere quàm punire. Per pœnitentiam & confessionem remittuntur, sed de Dei & Sanctorum scientia nunquam delebuntur. *Discipulus.* Vellem mihi exemplo probari, *Magister.* Nūquid scis quod David homicidium & adulterium perpetravit? *Disc.* Scio. *Mag.* Non nosti Mariā peccatricē fuisse, Petrū Christum periurio abnegasse, Paulum Ecclesiā crudeliter impugnasse? *Disc.* Noui. *Mag.* Credis eos esse in cœlo? *Disc.* Credo. *Magister.* Si igitur tu adhuc corruptibilis & fragilis

r. Reg. 11.
Lucæ 7.
Matt. 26:
Actuū. 8.

hæc nosti, quāto magis illi no-
runt qui ab omni corruptione
& fragilitate liberati erūt Nūc
tamen non inde verecundātur,
sed magis de sua saluatione glo-
riantur. *Disc.* Non abhorrent
Angelicales vel Sancti, qui pe-
nè nihil peccauerunt, nō habe-
bunt de eis poenas? *Mag.* Ne-
quaquā, sed sicut amici his cō-
gaudent qui naufragiū vel ali-
quod graue periculum euadūt,
ita Angeli & Sancti Dei de il-
lorum euasione congratulātur,
quibus omnia etiā ipsa peccata
in bonum cooperātur. Et sicut
magnus medicus de desperato
agro si eum sanauerit laudatur
ita Deus vberius de illorum sal-
uatione glorificatur. *Disc.* O im-
mensa læticia. *Mag.* David &
Ionatæ amicitia illis esset inimi-
cicia.

Rem. •

citia. O quam dulcis amicitia illos copulat, quos Deus ut filios suos amat, & ipsi Dei plus quam seipfos diligunt, & omnes Angeli & omnes Sancti eos ut seipfos diligunt. Lelij & Scipionis concordia esset ibi discordia. Sane eorum concordia est ut oculo quo vnus aspicit, mox se alter illuc floctat. Quid si aliquis illorum volet, hoc Deus, hoc Angeli, hoc omnes Sancti volent. *Disc.* Si Deus & Sancti voluit quod ego volo, tunc velim esse æqualis Petro. *Magist.* Certe si hoc volueris, continuo eris. Non dico quod Petrus sis, sed Petro similis. Nam si cuperes Petrus esse, cuperes non subsistere. Si enim essentiã exueres, nihil esses, quamuis nullus plus ibi cupiat quam pmeruerit Sicut

nec pes cupit oculus esse, aut manus auris, vel vir esse mulier. Si enim aliquid plus cuperent, plenum gaudium non haberent. Sed omnes plenum gaudium habebunt, ideo nihil plus cupient quam habebunt, & nihil plus poterit abiici gaudio eorum. Quod enim in se quisque non habuerit in altero habebit. Verbi gratia. Petrus in Ioanne gloriam habebit virginitatis, Ioannes in Petro gloriam passionis, & ita gloria vnius cuius erit omnium. Dic ergo, quid cupere plus poterunt qui Angelis coæquales erunt? & hæc omnia quæ iam memoraui & plura habebunt. Alexandri ampla potentia esset, vel angusta custodia. Nempe illorum tam efficax erit potentia,

tia, vt si aliud cœlum & aliam
 terram facere velint potenter
 possint. Sunt etiam filij Dei
 concordēs Christi, & ideo dij,
 vt dicitur, Ego dixi dijestis.
 Et ideo quia dij sunt, omnia
 quæ volunt possunt. *Disc.* Etsi
 possunt, quare non aliud cœ-
 lum faciunt? *Mag.* Deus nihil
 imperfectum reliquit qui om-
 nia in mensura & numero &
 pondere fecit, Etsi aliud cœ-
 lum faceret, esset superfluum,
 sed nihil volent quod sit inde-
 cēs aut superuacuum. Nos au-
 tem multa possumus quæ tamē
 non facimus, vt saltare, curre-
 ro. *Disc.* Hæc omnia possunt
 credi de Apostolis, & summis
 Sanctis. Circa nos bene agi-
 tur, si nobis in seruitio eorum
 viuere conceditur. *Magister.*
 De om-

Psal. 81.

De omnibus iustis omnino dictum est, erunt æquales Angelis Dei. Sicut igitur Rex præteriens aliquē in cenā iacentem quem leuari, balneari, vestibus suis indui iuberet, nomen suum ei imponeret, in filium eum adoptaret, regnū ei in hereditatē daret. Ita cernens nos in luto peccatorum, de quo nos per fidem leuauit, baptisate lauit, nomen suum diuinitatis imposuit, in regnū suum heredē asciauit. Vnde dicitur. Quotquot receperunt eum dedit eis potestatem filios Dei fieri. Quāuis ergo alius alio præstantius, alius alio conuenientius gloriā p̄ meritis sortiantur, tamē omnes vnā domū Patris licet diuersis mansionibus, vnum denarium diuisione Dei in consortio

Angē-

IOAN. 2.

IOAN. 14.

Angelorum percipient. Ioseph honor esset eis dedecus. O qualem honorē ipsi habebūt, quos Dominus vt filios honorat. Angeli vt principes, omnes Sancti vt Deus venerantur. Debitor enim est eis Deus, quia hoc quod statuit facere, ad hoc vt fieret toto visu se præparaucere. Debitores sunt eis Angeli, qui quòd eorum numerus est impletus quātum in ipsis fuit, ipsi effecerunt. Debitores sunt eis Sancti, quia qui binā stolā, immo centuplum perceperunt, in eis ex magna parte habebūt. Debitores sunt eis cœlū & terra, omnis creatura, quia quod tam excellenter immutata sunt vt hoc fieret, suis meritis festinauerunt. Helye & Enoch securitas, esset eis timoris anxietas

tas qui ita securi erunt, quod nec mortē, nec aliud infortunium timebunt. Hæc omnia nūquam amittere pauebunt. Deus eis non aufert, cum filij sint charissimi. Et ipsi nunquam amittere volunt, igitur nunquam ea perdunt. De culeo vero allicuius erepti & ad regnum rapti, læticia esset illis mœsticia. O qualem ipsi habebunt exultationem, qui in gaudium Domini intrabunt. O Deus, quantum gaudiū habebunt, qui Patrem in Filio, & verbū in Patre, & Spiritus sancti charitatē in utroq; , sicuti est facie ad faciem videbunt. Gaudium habebunt de sorte Angelorum, gaudium de contubernio omnium Sanctorum, gaudium in quā de bonis Domini interi; &

exterius, supra se & infra se,
in circuitu & vndiq;. Ad hoc
omnes amicos suos (quorum
multa milia sunt) his delicijs
affluere & superabundare gau-
debunt. Sicut hi igitur amici
Dei nimium fideles peremerunt
in Domino gloriantur. Ita eco-
trario inimici eius nimium mate-
ri & infideles cruciabuntur. Et
sicut isti maximo decore filu-
stratur, ita illi maximo honore
deturpatur. Et sicut isti summa
agilitate sunt alleuiati, ita illi su-
ma pigritia adgrauati. *Discip.*
Omnium quæ ardebat ani-
mus scire doctissime præce-
ptor, ita resolutionem tradi-
disti, vt quid aliud quæstio-
nis habeam ignorem. Sed
& pro beneuola tuæ humani-
tatis gratitudine, quo dignus

munc-

munere? Vicissitudine laboru
tuorum optimus maximus re-
tributor Christus Iesus repen-
dat. Cuius sapientia, omni po-
tenti auxilio Patris, inspirato
deniq; munimine Spiritus san-
cti vnae trinae Deitatis gratia
tam perite siluam dubietatum
mearum succidisti. *Magister.* In
laudemeius, atq; animae tuae
aedificationem omnia lubens
egi. Posthac quae subtiliora oc-
currerint indagare, commu-
nicanda tibi scias. Sed
vale. *Disc.* Et tu va-
le praceptor dul-
cissime.

Elucidarii dialogici finis.

<http://rcin.org.pl>

2109